

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ПРАКТИКИ НІМЕЦЬКОЇ ТА ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВ

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за освітнім ступенем «магістр»

на тему:

«Лексико-граматичні функції прислівників *très, trop* та *beaucoup* у французькій та українській мовах (порівняльний аспект)»

Виконала:

студентка 6 курсу, гр. ІМ – 61
філологічного факультету
спеціальності 014 “Середня освіта.
Французька мова і література,
друга іноземна мова”
Валюх Єлизавета Вікторівна

Науковий керівник:

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри практики німецької
та французької мов
Палій Василь Павлович

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. Актуальність проблематики дослідження лексико-семантичних функцій прислівників <i>très</i> , <i>beaucoup</i> , та <i>trop</i> у працях французьких та українських вчених	
1.1. Проблематика вживання прислівників <i>très</i> , <i>beaucoup</i> , та <i>trop</i> як відображення специфіки граматичної системи французької та української мов.....	7
1.2. Класифікації прислівників у французькій та українській мовах. Словотвір адвербальних лексем обох мов.....	12
1.3. Семантичні класифікації прислівників у французькій та українській мовах	17
1.4. Лексичні та семантичні особливості прислівників <i>très</i> , <i>beaucoup</i> , та <i>trop</i> у французькій та українській мовах. Спільне та відмінне	21
Висновки до Розділу 1.....	26
РОЗДІЛ 2. Порівняльний аналіз прислівників <i>très</i> , <i>beaucoup</i> , та <i>trop</i> у французькій та українській мовах	
2.1. Дослідження активності використання прислівників кількості та міри <i>très/дуже</i> , <i>beaucoup</i> / багато, дуже та <i>trop/</i> занадто у двох мовах	28
2.2. Особливості вживання прислівників <i>très/дуже</i> , <i>beaucoup</i> / багато, дуже та <i>trop/</i> занадто з дієсловами на матеріалах французької та української мов.....	39
2.3. Співставлення використання прислівників <i>très/дуже</i> , <i>beaucoup</i> / багато, дуже та <i>trop/</i> занадто з іменниками, прикметниками та прислівниками у художніх творах французької та української мов	47
Висновки до Розділу 2	56
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Як відомо, французька та українська мови, відносяться до різних мовних груп у межах однієї – індоєвропейської сім'ї. Тому можна вважати, що порівняння лексико - семантичних функцій прислівників даних мов виявити як відмінності, так і співпадіння в семантичному та функціональному планах. Так, в галузі граматики обидві мови мають більше розбіжностей, ніж загальних рис, що відображається як в іменниковій, так і у дієслівній сферах. Аналітична граматична структура французької мови з її закономірностями відрізняється від української мови, для якої характерна синтетична граматична структура.

У нашій роботі розглядаються актуальні проблеми вивчення прислівників кількості та міри *très/дуже, trop/ занадто* та *beaucoup / багато, дуже* у дослідженнях з французької та української семантики, проблеми визначення лексичного складу прислівників як відображення специфіки мови, відмежування прислівників від інших частин мови, а також лексико-семантична система прислівників у сучасних французькій та українській мовах.

Актуальність предмета дослідження полягає в тому, що аналіз прислівників кількості та міри *très/дуже, trop/ занадто* та *beaucoup / багато, дуже* в обох мовах, що порівнюються, залишається питанням, яке постійно цікавить фахівців – мовознавців. Ця тема розкривається в наукових працях таких лінгвістів як Р. Л. Вагнер, Ж. Пеншон, М. Рижель, Ж.-К. Пелла, Р. Ріуль, Ж. Марузо, В.В. Виноградов, В.Г. Гак, О.О. Потебня, Г.І. Гримашевич, Соломарська О.О., Донець Й.І. та ін.[10;15;16;22;28;33] Цілком очевидна актуальність дослідження структурно-семантичної функції прислівників. Морфеміка та словотворення будь-якої мови переважно досліджуються на матеріалі змінних слів основних частин мови – іменників і дієслів, тоді як «периферійні» частини мови, до яких можуть бути віднесені прислівники, досліджуються менше.

Слід зазначити, що саме положення прислівників у системі частин мови - специфіка їх семантики і синтаксичної функції, морфологічна незмінність - неминуче робить слова цієї частини мови найцікавішим об'єктом спостереження у сфері морфологічного дослідження.

Метою нашої кваліфікаційної роботи є дослідження лексико-семантичних функцій прислівників *très*, *trop* та *beaucoup* в порівняльному аспекті французької та української мов, а також характеристика їх загальних семантичних особливостей.

Виходячи з мети, нами були поставлені такі **завдання**:

- 1) опрацювати сучасну наукову літературу на тему дослідження;
- 2) дати характеристику основним лексико-семантичним функціям прислівників *très*, *beaucoup* та *trop* французької та української мов;
- 3) проаналізувати семантичну класифікацію та лексичні особливості прислівників сучасних французької та української мов;
- 4) провести вибірку вживання прислівників кількості та міри *très/дуже*, *trop/занадто* та *beaucoup / багато, дуже* у двох мовах для подальшого аналізу їх у порівняльному аспекті;
- 5) дослідити лексико-семантичну систему прислівників *très/дуже*, *trop/занадто* та *beaucoup / багато, дуже* та виявити спільні і відмінні риси у французькій та українській мовах.

Об'єктом дослідження є прислівники *très/дуже*, *trop/занадто* та *beaucoup / багато, дуже* на матеріалі французької та української мов.

Предмет дослідження складає аналіз лексико-семантичних функцій прислівників *très*, *trop* та *beaucoup* в порівняльному аспекті французької та української мов та сфера використання цієї лексики у досліджуваних мовах.

Для вирішення поставлених завдань було здійснено підбір літератури французькою та українською мовами, були вивчені та проаналізовані лінгвістичні роботи, пов'язані з цією темою. **Матеріалом нашого дослідження** є навчальна та наукова література, довідники, словники, науково-публіцистичні журнали, статті, електронні спеціалізовані портали, ЗМІ. Для

вивчення лексико- семантичних функцій французької та української мов у другому розділі були використані словники "LeGrandLarousseillustré", "LepetitRobert" Isabelle Chollet, Jean-Michel Robert. Les Expressions Idiomatiques, Rat M. Dictionnaire des expressions et locutions traditionnelles та такі джерела художньої літератури як G. Flaubert «Madame Bovary», E. Zola (1840-1902) «Au Bonheur des dames», Люко Дашвар «Село не люди», Юрій Андрухович «Дванадцять обручів», програмні додатки Voyant ,Sketch Engine та інші для визначення кількості певних визначених слів. Тому з метою практичного розкриття теми даної роботи для прикладів використовувалися уривки з художньої літератури та зі статей французьких онлайн видань.

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися такі **методи**: описовий, порівняльний; структурно-семантичний, функціонально-комунікативний, статистичний метод аналізу матеріалу; метод аналізу та синтезу при роботі з науковою та навчальною літературою, лексикографічними джерелами, а також методи вибірки, компонентного аналізу та перекладу.

Наукова новизна магістерської роботи полягає у дослідженні лексико-семантичних функцій прислівників *très, trop ma beaucoup* в порівняльному аспекті французької та української мов, що, на нашу думку, недостатньо розглядалося в лінгвістичних роботах французьких та українських вчених. Застосування традиційних методів лінгвістичного дослідження, таких як описовий, історичний, порівняльний, етимологічний та порівняльно-історичний до вищезгаданих не включених до словників лексичних одиниць, які в принципі є ненормованими, також частково зумовлює новизну даного дослідження.

Практичне значення даної роботи полягає у виявленні спільних та відмінних рис прислівників *très, trop ma beaucoup* французької та української мов, з метою подальшого використання у майбутніх наукових працях з лінгвістики французької та української мов.

Теоретичне значення дослідження полягає в тому, що в ньому виділено та всебічно описано фрагмент мовної системи – прислівники *très, trop* та *beaucoup* в порівняльному аспекті французької та української мов. Зроблений комплексний опис цих прислівників створює основу для подальших досліджень. Запропоновані параметри аналізу прислівників універсальні та можуть бути використані в аналогічних дослідженнях на матеріалі семантично близьких слів інших класів.

Структура роботи складається зі вступу, основної частини (перший та другий розділи), висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі викладено актуальність теми, мету роботи, завдання, теоретичне та практичне значення нашої роботи. Основна частина роботи присвячена темі кваліфікаційної роботи «Лексико-граматичні функції прислівників *très, trop* та *beaucoup* у французькій та українській мовах (порівняльний аспект)», зокрема вивченню проблематики дослідження прислівників та розгляду семантичної класифікації прислівників порівнювальних мов; також розглянуто функціональні особливості прислівників *très, trop* та *beaucoup*. Висновок містить у собі висновки щодо проведеної роботи. Список використаних джерел відображає методологічну основу даної магістерської роботи.

Результати дослідження можуть використовуватись на курсах лекцій із загального мовознавства та лексикології у середній та вищій школі а також слугувати подальшому вивченню прислівників французької та української мов і дослідженню в галузі порівняльного мовознавства та лінгвокультурології.

Загальний обсяг магістерської роботи із списком використаних джерел та додатками становить ___ сторінок.

РОЗДІЛ 1. Актуальність проблематики дослідження лексико-семантичних функцій прислівників *très, beaucoup*, та *trop* у працях французьких та українських вчених

1.1. Проблематика вживання прислівників *très, beaucoup*, та *trop* як відображення специфіки граматичної системи французької та української мов

Визначення проблеми прислівника в сучасних граматиках та історії мови знаходиться в прямій залежності від того, як взагалі мовознавці вирішують проблему частин мови, які ознаки виділяють під час класифікації. Різні погляди на принципи виділення частин промови призвели до суперечливих трактувань прислівників у французькій мові. Диво, але до сих пір вчені-лінгвісти ХХ-го століття - часу, багатому на різні оригінальні ідеї в галузі лінгвістики, продовжують традиції доби Відродження.

Традиційний погляд на проблему визначення прислівників французької мови відображений в нормативних граматиках, складених Моліньє, М. Гревіссом і А. Гуссом. Так, у [26: с. 389] представлено наступне визначення 1: «Терміном «прислівники» ми позначаємо незмінні слова різної семантики, прості або складові (адвербіальні висловлювання), які визначають дієслово.

Опис прислівників у представників синтаксичного напрямку в граматиці починається з визначення його як доповнення до дієслова або прикметника, яке не просто додається до дієслова або прикметника, але і може також модифікувати їх на семантичному рівні. Часто при описі прислівника функціональні характеристики (доповнення до різних частин мови) доповнюються дистрибутивними ознаками, коли слово або поєднання ідентифікується за його оточенням. У разі, коли морфологічна характеристика прислівників залишається за рамками граматичного аналізу, а надмірна увага приділяється синтаксичним характеристикам, клас прислівників розширює свої межі: до нього потрапляють не тільки незмінні слова, що модифікують дієслово, прикметник, прислівник, але також слова, твердження або заперечення *oui, soit, non*, модальні слова, що стосуються всього речення в

цілому, а не окремих його компонентів, підсилювальні частинки типу *me*, слова, що висловлюють сумнів (*adverbe de doute*), включення (*adverbe d'inclusion*) [15, с.801]. Прислівник визначається як синтаксична категорія, часткова функція якої визначається тільки синтаксичним оточенням. Так, прислівником вважається будь-яке іменник з прийменником на тій підставі, що воно виступає як обставина при дієслові [18, с. 42]. Таким чином зникає грань між морфологією та синтаксисом. П. Гіро визначає прислівник як особливу граматичну категорію, зміст якої впливає лише з контексту, завдяки оточенню [16, с. 46]. Наприклад, певні пари прислівників французької мови (*beaucoup/trés* - багато/дуже) з'являються в комплементарному розподілі, один стосується дієслова (*beaucoup*), інший – прислівників та прикметників (*trés*). Тому ми кажемо:

Приклад: «*Jean travaille beaucoup*» - Жан багато працює.

Але ми не можемо сказати:

напр.: «*Jean travaille très*» - Жан працює дуже.

І навпаки, «*Jean est tres bavard*» - Жан дуже балакучий, і неможливо: «*Jean est beaucoup bavard*» - Жан багато балакучий.

У вітчизняній лінгвістиці ми знаходимо визначення, які співпадають із вищезгаданими. Маємо на увазі прислівники української мови. Синтаксична категорія визначається через суміжні слова, через синтаксичне оточення, сутність прислівника полягає у його розташуванні біля дієслова [9, 10; 7, 59]. Наприклад, «*Щоб в житті чогось досягнути, потрібно багато працювати, непокладаючи рук*» . [36, с. 59].

К. Тогєбу [текст 19, с. 180-185] виключає морфологічний критерій при описі прислівників, оскільки прислівники - це слова незмінні і непохідні, вони не мають жодної морфологічної характеристики, тому їх місце серед службових слів. Саме тому в клас прислівників не входять : *abientôt, ensemble, beaucoup, aussitôt, maintenant* та інші. Ці слова не відносяться до критерію неперехідності. Адже саме ці схожі слова склали основу класу прислівників на ранніх етапах формування французької мови, і саме вони підтверджують

думку, що основним способом у формуванні прислівників був лексико-семантичний спосіб - утворення слів на базі колишніх синтаксичних конструкцій. Деякі прислівники в результаті транспозиції частин мови функціонують як прикметники і навіть мають категорію роду. На цій підставі вони також виключаються з класу прислівників, наприклад прислівники *soudain, souvent (mort soudaine, souvente foi)*. Не є прислівниками ті одиниці, які іноді виступають прислівниками, але, в основному, їх функція полягає в тому, щоб ввести в речення додаткову конструкцію (*construction exocentrique*), а саме: прийменники та сполучники. Так, *pres (près de Paris)* є прислівником, а *hors (hors de moi)* – прийменником. Внаслідок такого відбору клас прислівників у К. Тогебу є обмеженим, а самі прислівники - це не що інше, як граматичні частки. Але праці, які визначають прислівник як неперехідний, заходять у глухий кут, на нашу думку, коли їм потрібно аналізувати послідовності двох прислівників, наприклад, «*très bien*» - дуже добре.

Інший підхід, досить цікавий, який оригінально трактує і підкреслює своєрідність такого класу слів, як прислівник, можна спостерігати у прихильників лексико-морфологічного напрямку у визначенні частин мови. Так, Ж. Дамурет і Е. Пеншон використовують поняття категорій і класів слів [22, с. 103]. Категорії у традиційній граматиці - це знаменникові частини мови, тобто слова, об'єднані загальним категоріальним значенням і семантичною функцією, а класи - це слова, які виконують службову функцію, організують висловлювання. Категорії та класи слів мають точки дотику, група слів, що потрапила на перетин категорій та класів слів, має загальну семантико-граматичну характеристику. Це прислівники, які мають повноту лексичного значення та виконують у реченні функцію обставини. Таким чином, прислівники виявляються розділеними на власне прислівники та «службові» прислівники, якщо перевести спеціальну термінологію, що використовується авторами, в традиційн [2; с. 21]. Службовий прислівник забезпечує смислову єдність висловлювання. Наприклад, у реченні фран. «*Il mangetrop, il vagrossir*» укр. «Він *занадто* багато їсть, він погладшає.

Французькі лінгвісти Р.-Л. Вагнер і Ж. Пеншон також виділяють прислівники на основі морфологічного та синтаксичного критеріїв: незмінності та синтаксичної функції. На думку авторів, відмінність прислівників від сполучників та прийменників (яким теж властива незмінність) полягає в тому, що перші (прислівники) виконують у реченні функцію детермінантів-визначників (*fonction de déterminants*) і відносяться до визначених ними слів або словосполучень, тоді як другі (прийменники та сполучники) використовуються лише для зв'язку слів і груп слів у реченні, фактично не відносячись до них і не визначаючи їх [33, с. 381]. Наприклад, «*7,7 milliards d'humains en 2019 : sommes-nous trop nombreux sur terre ?*» - «7,7 млрд осіб у 2019 році: чи не забагато людей на землі?» [67]. Прислівник *trop* в реченні виконує функцію детермінанта.

Більш складне визначення адвербіальних лексем на основі семантичного, синтаксичного та формального критеріїв міститься в теоретичних граматиках, зокрема в роботах В.Г. Гака, який розробив функціонально-семантичний підхід до опису граматики французької мови. Дослідник зазначає, що семантична сутність адвербіальних лексем у тому, що вони виражають «ознаку процесу, дії чи стану, і навіть ознаку ознаки (предикативного чи непередикативного)» [15, с. 402]. Найбільш характерною синтаксичною функцією прислівників В.Г. Гак вважає визначення обставини при дієслові або прикметнику. Від інших основних частин мови, як зазначає вчений, слова цього класу відрізняються незмінністю граматичної форми.

Французькі лінгвісти М. Ріжель, Ж.-К. Пелла і Р. Ріуль визначають прислівник як реманентну категорію (категорію, яку складають слова, що не входять в інші традиційно визначені частини мови). До неї відносяться всі незмінні слова, які не є прийменниками, сполучниками, вигуками [текст 34, с. 375]. Вчені звертають увагу на три основні ознаки прислівників: 1) незмінність форми; 2) додатковий характер у складі речення; 3) залежність від інших членів речення. Наприклад, фран. «*Il y a beaucoup de fraises!*» - «Полуниці дуже багато», укр. «На багато років запам'ятала я мудрі дідусеві поради».

В цілому, незважаючи на переважання морфологічних і синтаксичних характеристик, у роботах французьких дослідників відсутні єдині критерії, що дозволяють точно визначити коло адвербіальних лексем. Лінгвісти нерідко включають у цю категорію все, що не входить до інших частин мови, називаючи її "catégorie des inclassables" - "категорією некласифікованих одиниць" [32], "une classe introuvable" - "невловимим класом" [34]. У визначенні меж прислівника В.Г. Гак виділяє дві основні тенденції [15, с. 402-403]:

1) межі прислівника визначаються максимально широко: до них відносять всі не змінювані слова, крім прийменників і сполучників, зокрема, [33], в порівнянні також розуміння адвербіальних лексем в [32];

2) межі прислівника визначаються вужче: до них відносять тільки самостійні слова, причому в особливі частини мови виділяються частки і слова-фрази (oui, non, si) [31]. Ж. Дамурет і С. Пішон у розряд власне прислівників включають лише якісні прислівники, переважно на -ment, інші адвербіальні лексеми відносять до службових слів [22].

В українській граматиці спочатку робилися спроби виділити прислівники на основі переважно семантичного та синтаксичного критеріїв: він визначався як «якість або обставина іншої якості або дії» [О. Потєбня, с. 35]. Уперше до прислівника як окремого класу слів звернувся М. Смотрицький [9,с.264]. У праці «Грамматика» (1619) Мелетій Смотрицький подав семантичну класифікацію прислівників, у якій виокремив значеннєві розряди, поділив групи на підгрупи. Науковець також уперше виокремив дієприслівники як адвербіалізовані дієприкметники та відзначив придієслівно-обставинну роль прислівників у реченні [9]. Революції поглядів на природу прислівника аналізована праця мала вагоме значення, оскільки її ключові положення слугували підґрунтям для характеристики прислівників навищому науковому рівні.

«Синтаксичний» погляд на адвербіальні лексеми отримав розвиток у ХІХ ст роботах І. Могильницького, В. М. Русанівського, О.О. Шахматова, І. Огієнка та

ін. На думку І. Могильницького, у прислівника немає своєї особливої форми, він висловлює ставлення, і прислівниками можуть бути різнимичастинами мови [10]. Погляд на прислівники як «обгрунтовані» слова знайшов своє відображення у працях О. Потебні. О.О. Шахматов, розширюючи поняття прислівника, писав, що він «може бути визначений, по-перше, як абстрактна назва ознаки і відносини, по-друге, як назва ознаки і відносини в їх поєднанні з іншими ознаками. Звідси виникаєтисний зв'язок прислівників з іншими частинами мови, їх адвербіалізація...» [19,с.302].

Функції прислівника можуть бути дуже різноманітними залежно від його використання у різному дискурсі. Таким чином, він може забезпечити суто формальний внесок, який можна порівняти з внеском афікса, наприклад: -«*une pomme tres rouge*» - «дуже червоне яблуко» (прислівник *très* ефективно відіграє роль кількісного афікса. В інших випадках прислівник може змінювати значення, надаючи семантичний внесок: «*Pierre attend beaucoup*» - «П'єр дуже чекає».

1.2. Класифікації прислівників у французькій та українській мовах. Словотвір адвербальних лексем обох мов

Повнозначні, морфологічно незмінні слова, якими виражають якісну або кількісну ознаку дії чи стану, ознаку іншої ознаки; розряди прислівників: незайменникові, займенникові, означальні, обставинні (місця, часу, причина та ін.); типова синтаксична функція прислівників – обставинна [7, с. 247].

Під час класифікації лексичних одиниць можуть використовуватися різні принципи: семантичний, морфологічний, словотвірний, синтаксичний та ін. Оскільки нас цікавлять різні аспекти вивчення прислівників, розглянемо існуючі формальні та семантичні класифікації адвербальних лексем української та французької мов, а також зіставимо принципи їх групування у лінгвістичних традиціях обох мов.

Попереджаючи розгляд семантичних особливостей кількісних прислівників французької та української мов, є необхідним визначити їх місце у загальній класифікації прислівників. Як показав аналіз існуючої

літератури з цього питання, під час класифікації прислівників враховуються формально-морфологічний, семантичний та функціональний аспекти. Розглянемо кожен із них.

Формально-морфологічний принцип класифікації, що передбачає врахування дериваційних властивостей та морфологічної структури прислівника, є єдиним аспектом, який не викликає протиріч лінгвістів. Підсумовуючи спостереження вчених у цій галузі, можемо констатувати, що за морфологічним складом прислівники традиційно поділяються на прості (або безафіксні), складові (в іншій фразовій термінології), що складаються з двох або більше слів, і похідні (або флективні), утворені за допомогою суфіксів від прикметників чи іменників. Деякі лінгвісти, наприклад, Р.-Л. Вагнер и Ж. Пеншон, поділяють прислівники на класи з погляду походження, виділяючи непохідні (місцеві, дейктичні) і похідні знаменникові), тобто створені за допомогою суфіксів, типи прислівників [34, с. 241]. Лінгвістами визнається також існування так званих прийменниково-прислівникових комплексів, під якими розуміються поєднання «прислівника та первісного прийменника» [34, с. 137], які є семантично цілісними елементами, а не поєднанням прийменника і прислівника. За способом утворення і типом мотивуючих слів розрізняються такі розряди прислівників:

1. Прислівники, які не мають характерного показника, зокрема: 1) лексеми латинського походження (*assez* – достатньо, *bien* – добре та ін.) і прислівники, які утворилися у романську епоху і сприймаються сьогодні як непохідні (*après* – потім, *avant* – раніше та ін.); 2) «адвербіальні вирази», утворення яких залишається ясним, так як складові їх елементи чітко розрізняються в написанні: *à présent* - тепер, *en bas* - внизу, вниз і т.д.; 3) прикметники, адвербіалізовані в результаті конверсії (*frapper fort* - сильно вдарити; голосно постукати; *fort* - сильний; гучний).

2. Прислівники, що мають характерний показник - суфікс *-ment* (*clairement* - ясно, зрозуміло (*clair* - ясний), *quasiment* - мало не майже (від лат. прислівника *quasi*).

У Grammaire Larousse [42, с. 414-417] у сфері деривації адвербіальних лексем розрізняють прислівники, які умовно можна назвати «активними» (букв. 'живі', *formations vivantes*) і «неактивними» (букв. 'мертві', *formations mortes*). У цій граматиці використовуються одночасно різні принципи формального угруповання прислівників: походження лексем, спосіб утворення, словотворний формант. У результаті виділяються: 1) «успадковані» прислівники (*adverbes héréditaires*), утворені на основі латинських елементів: *mal* – погано та ін; 2) лексеми, утворені за допомогою суфікса *-ment* (активний процес в сучасній французькій мові): *bêtement* – безглуздо та ін; 3) деривати з непродуктивним суфіксом *-on* (*-ons*): *à tâtons* – на дотик та ін; 4) прислівники, утворені шляхом додавання складових елементів: *autrefois* – колись, *avanthier* – позавчора, *à côté* – поряд тощо; 5) прикметники, які у функції прислівників: *payer cher* – платити дорого тощо; 6) прислівники-запозичення: *lento* (муз.) – повільно, протяжно та ін. Однак такий підхід, з погляду, не зовсім коректний, оскільки у ньому змішуються синхронія і діяхронія, порушується послідовність виділення меж класифікації.

Розглядаючи словотвір прислівників французької мови взагалі, цікаво відзначити, що особливістю більшості їх, як і прислівників української мови, є їх похідний характер, і лише деякі лексеми є непохідними, зокрема латинські запозичення (*bien* – добре, *hier* – вчора) [42, с. 419]. Найбільш поширеними способами утворення прислівників в сучасній французькій мові є: 1) деривація за допомогою суфікса *-ment* (*poliment* – ввічливо); 2) конверсія – утворення прислівників від інших частин неморфологічними способами, зокрема транспозиція прикметника: *chanter faux* – співати дуже фальшиво (*faux* – фальшивий); 3) додавання, різновидом якого є утворення адвербіальних виразів (*par soeur* – напам'ять, *d'ordinaire* – зазвичай). Всі три моделі є продуктивними, при цьому більшість дослідників визнають утворення прислівників від прикметників за допомогою суфікса *-ment* найбільш продуктивним способом.

В межах деривації шляхом додавання у французькій мові розрізняють складні прислівники і адвербіальні вирази (складові прислівники). Перші утворилися з поєднання: 1) прикметника та іменника: *longtemps* – довго (*long+temps* – букв. 'тривалий час'); 2) прийменника та іменника або займенника: *enfin* (*en+fin* – 'на кінець') – нарешті, *partout* (*par+tout*; *par* – прийменник; *tout* – займенник *все*) – скрізь; 3) різних елементів: *aujourd'hui* – сьогодні (*au+jour+d'ui* ~ *au jour où l'on est*; *ui* <*hui, hoi* – *le jour où l'on est* - букв. «день, де ми є»).

Функціональні класифікації прислівників засновані навиконуваних ними функції у реченні, яка залежить від того, з якою іншою частиною мови вони вступають у синтагматичні відносини.

Перші класифікації на основі синтактико-функціонального критерію з'явилися в XIX столітті, коли виник інтерес до функції прислівника у зв'язку з розквітом понятійного підходу до вивчення граматики. Французькі вчені на той час залежно від характеру обумовленого прислівником елемента ділили прислівники на прості (що визначають лише те слово, до якого вони відносяться), сполучні, або відносні (визначальним є не тільки те слово, до якого вони відносяться, але і ті, що з'єднують підрядне речення з головним), а також питальні.

За функцією всі прислівники української мови можна поділити на визначальні та займенникові. Якщо прислівник означає ознаку дії, іншої ознаки або предмета, він вважається визначальним. Наприклад:

йти (як?) *дуже швидко*;

сором'язливий (якою мірою?) *надто*;

посмішка (яка?) *ненароком*.

Ряд прислівників лише вказують на ознаку, безпосередньо її не називаючи. Це займенникові прислівники:

йти (куди?) туди;

(наскільки?) *анітрохи не сором'язливий*.

На відміну від інших частин мови, прислівники діляться на розряди за значенням. Якщо прислівник позначає якість дії, ознаки, образ чи спосіб скоєння дії, його називають означальним. Якщо прислівник позначає умови вчинення дії, він називається прислівником обставини.

Означальні прислівники відображають означально-кількісні ознаки дії, ознаки чи предмета. Вони пояснюють дієслова, іменники, прикметники, прислівники та слова категорії стану:

летіти (як?) високо;

стрибнувши (куди?) вгору;

(якою мірою?) *дуже* симпатичний;

погляд (який?) спідлоба;

З погляду історичної морфології, прислівники поділяють на відзайменникові, відприкметникові, відіменникові, відчислівникові. Найбільш архаїчний тип - відзайменникові прислівники, що втратили властивість морфемного членування і зазнали насамперед різних фонетичних змін [15, с. 360].

Залежно від номінативної природи відповідних слів прислівники поділяють на незайменникові, або повнозначні, (називають відповідні ознаки, характеризуються повнотою лексичних значень, подібно до іменників, прикметників і дієслів) і займенникові (лише вказують на ту чи іншу ознаку, не називаючи її). [53, с. 189-190].

Отже, в обох мовах більшість прислівників є діяхронічно похідними. І українським, і французьким лексемам властиві процеси адвербіалізації та деадвербіалізації. У формальних класифікаціях прислівників зазвичай використовуються принципи угруповання одиниць за походженням (за типами мотивуючих слів) і за способами словотвору. У французькій граматичній традиції адвербіальні лексеми зазвичай класифікують за наявністю/відсутністю у них характерного показника (форманту), а також за способами утворення та типами мотивуючих слів. Особлива увага у

французькій лінгвістичній літературі приділяється поняттю «адвербіальних висловів», наприклад «*très sbien*».

1.3. Семантичні класифікації прислівників у французькій та українській мовах

В цілому, незважаючи на те, що в даний час існує безліч семантичних класифікацій прислівників і серед вчених (як українських, так і зарубіжних) немає абсолютної єдності у визначенні розрядів та їх назв, а також у віднесенні певних лексем до тієї чи іншої групи, відзначимо загальну тенденцію до виділення якісно-кількісних (що характеризує оцінку), обставинних (логічних) та модальних (ментальних предикатів) прислівників. І хоча визначальним принципом групування є семантичний, багато авторів прагнуть враховувати і граматичні ознаки (зокрема, морфологічні та синтаксичні), що відображає функціональний аспект у поданні матеріалу.

У граматиках, що описують прислівники французької мови, зазвичай виділяються їх наступні семантико-граматичні групи (зокрема, [15, с. 403; [32;26-27]):

1) якісні, що відображають внутрішню характеристику дії (прислівники образу дії, інтенсивності та ступеня): *travailler bien* – добре працювати, *lire beaucoup* – багато читати, *très beau* – дуже красивий;

2) обставинні, що відображають зовнішню характеристику дії (місця, часу, мети): *ici* – тут, *hier* – вчора, *faire exprès* – робити навмисне;

3) модальні, що показують ставлення того, хто говорить до дії, оцінюють дію: *Pneviendrrapeut-êtreras.* - Можливо, він не прийде.

Так, в основі класифікації французьких прислівників Р.-Л. Вагнера та Ж. Пеншона [33, с. 393-426] лежать семантичний та синтаксичний критерії, відповідно до яких усі адвербіальні лексеми діляться на три класи.

Подаємо дану класифікацію у вигляді таблиці (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Класифікація прислівників за Вагнером – Пеншоном

Adverbes de la première classe (Прислівники першого класу)	Adverbes de la deuxième classe (Прислівники другого класу)	Adverbes de la troisième classe (Прислівники третього класу)
Adverbes 1) de négation (заперечення) 2) de quantité (кількості) 3) d'intensité (інтенсивності) 4) de manière (образу дії)	Adverbes 1) circonstanciels (обставинні) a) de temps (часу) b) de lieu (місця) c) de cause (причини) 2) d'opinion (уточнюючі)	Adverbes 1) de liaison (сполучні) 2) de comparaison (порівняльні)

Так досліджувані нами прислівники входять до першого класу, а саме прислівники кількості та інтенсивності *très/дуже, trop/ занадто* та *beaucoup / багато, дуже*.

Кількісні прислівники характеризують дієслово, відповідаючи на питання *combien?/скільки* або *comment?/як?* (*Lire beaucoup*). Вони відображають інтенсивність, якщо супроводжують дієслова, прикметники та прислівники, відповідаючи на запитання *à quel point* (*frapper fort; très grand; bien exactement*). Основу цієї групи становлять непохідні прислівники *beaucoup, peu, assez, aussi, trop* та інші. Крім того, вона постійно поповнюється за рахунок переосмислених прислівників на *-ment*, серед яких: а) прислівники, пов'язані з виразом міри, просторових відносин: *extrêmement, absolument, largement, hautement, profondément*; б) прислівники, що виражають емоції, як позитивні, так і негативні: *admirablement belle, affreusement mal; terriblement, effroyablement*. Кількісні прислівники характеризують дію чи ознаку щодо, прирівнюючи його до іншого реального чи уявного об'єкту. З огляду на це деякі лінгвісти (Дамурет і Пешон) вважають їх свого роду кількісними займенниками. Непохідні прислівники утворюють певну семантичну систему. Кількість та інтенсивність можуть виражатися:

а) у вигляді оцінки, коли дана дія, ознака зіставляється з деяким ідеальним середнім уявленням про об'єкт. Наприклад, *Il travaille beaucoup; Il lit assez;*

б) у вигляді порівняння, коли ця ситуація зіставляється з іншою: *Il travaille moins que dernièrement.*

У значенні оцінки можна розрізняти чотири ступені: надмірність (*trop*); перевага (*bien, fort, très, beaucoup*); достатність (*assez*); недостатність (*peu*).

У значенні порівняння виділяються три ступені: перевага (*plus*), рівність (*autant, aussi*), недостатність (*moins*).

Крім того, з числівниками, прислівниками та прикметниками використовуються прислівники інтенсивності, що показують приблизність: *environ, quelque, presque, quasi, quasiment, à peu près*.

Дослідник Ван Бентем у рамках категоріальної граматики Монтегю розрізняє дві основні категорії прислівників:

а) модифікатори - *très, assez* і т. д. (інтенсифікатори, не винятки в розумінні Рейхенбаха): Наприклад, *Le camion très blue.* – Дуже синя вантажівка. [31, с.27]

б) прислівники - *soigneusement, vite* тощо.

За способом виразу ознаки розрізняються а) означальні прислівники (*courir vite* – бігти швидко) та б) дейктичні (анафоричні) прислівники (*ici* – тут, *maintenant* – тепер). За елементом, що характеризується та позначається ознакою виділяються: 1) прислівники, що відносяться до окремого слова - дієслова, прикметника, прислівника, в тому числі: а) якісні (*bien* - добре) і відносні способи дії (*fonctionnellement* - у функціональному відношенні) ; б) **кількісні** (*lire beaucoup* – багато читати) та **інтенсивності** (*très grand* – дуже високий); в) обставинні: часу (*demain* – завтра), місця (*ici* – тут), причини та цілі (*pourquoi* – чому?); 2) прислівники, що характеризують висловлювання в цілому, включаючи: а) модальні, які зазвичай відносяться до всього речення і передають оцінку події з позиції того, хто говорить (*certainement* - безсумнівно); б) сполучні, які узагальнюють сказане і відображають логічні відносини між висловлюваннями та його частинами (послідовність, протиставлення тощо): *enfin* – нарешті; *pourtant* – проте й уточнюючі (вступні прислівники та прислівникові вирази, що стосуються способу вираження думки: *franchement* – відверто) [15, с. 407-415].

При виділенні семантичних розрядів прислівників української мови враховується також уточнюючий характер їх значення: означальні прислівники уточнюють якість та інтенсивність дії або ознаки, конкретизують спосіб здійснення дії, обставинні ж лексеми не уточнюють характер дії, а вказують на обставини її перебігу. Серед означальних, своєю чергою, виділяють: 1) прислівники міри і ступеня (занадто, дуже), що стосуються дієслова, прикметника та інших прислівників; 2) прислівники способу дії: (вголос, гарно), що стосуються лише дієслів.

Розглянемо класифікацію прислівників українських мовознавців. Так, на думку українських науковців І. Чаплі, В. Горпинича, прислівники зазвичай поділяються на два основні розряди: означальні та обставинні. Означальні (атрибутивні) демонструють якісні ознаки дії, спосіб їх вираження і кількісний вияв ознаки, у межах яких виокремлюють якісно-означальні (лагідно, мило, красиво, мелодійно, ласкаво, ніжно) кількісно-означальні (трохи, **багато**, **занадто**, вщерть, **дуже**, досить, вдвоє) та прислівники способу дії (мовчки, жартома, верхи, удвох; соколом, по-українськи), наприклад: Пахне акація густо, медово (Олесь Гончар) - якісна ознака дії; Пиріг з квасолею **дуже** смачний і м'який (Ю. Яновський) - міра вияву ознаки; У різну пору дня лютневий сніг цвіте по-різному (Є. Гуцало) - спосіб дії. Означальні прислівники пояснюють дієслово, рідше - прикметник, прислівник чи іменник (**занадто** синій, надзвичайно голосно, дорога додому). Подібно до якісних прикметників якісно-означальні прислівники та деякі обставинні (високо, низько, багато) утворюють форми вищого та найвищого ступенів порівняння: Я тебе за те люблю **найбільше**, чого ти сам в собі не розумієш (Леся Українка).

Обставинні прислівники позначають зовнішні обставини та мотиви, додаткові ситуації, за яких відбувається дія. Серед них виокремлюють прислівники місця, часу, причини, мети. [Текст 53, с.1-2]

1.4. Лексичні та семантичні особливості прислівників *très*, *beaucoup*, та *trop* у французькій та українській мовах. Спільне та відмінне

Відомі французькі словники [42, 44] визначають ступінь через поняття інтенсивності і навпаки: Le degré - (en grammaire) intensité de la notion exprime par un adjectif o un adverbe ou par le syntagme qu'ils forment avec un adverbe de quantité. Intensité - degré plus ou moins grand d'énergie, de force, de puissance, d'activité de certains phénomènes [42]. При цьому одні вчені визначають розглянуті нами лексеми як прислівники інтенсивності [20; 22], інші - як прислівники ступеня та міри [31]. М. Grevisse [27] розглядає прислівники абсолютної та відносної (порівняльної) міри (degré absolu i degré relatif).

Поняття міри, яке використовується багатьма лінгвістами для класифікації кількісних прислівників, на наш погляд, є синонімічним поняттю інтенсивності.

Розглянемо класифікацію прислівників за мірою кількості та інтенсивності, запропоновану М. Гревіссе. Серед прислівників високого ступеня кількості та інтенсивності розглядалися прислівники *beaucoup, très, trop*. Прислівник *assez* класифікується як прислівник середнього ступеня кількості та інтенсивності. Прислівник *peu (un peu)* має слабкий ступінь кількості та інтенсивності. Прислівник *combien*, хоч і не входить до жодного з трьох типів, але також здатний вказувати на кількість та інтенсивність. [27, с. 261].

Основним принципом внутрішньої класифікації кількісних прислівників у французькій та українській мовах, а саме поділу на прислівники кількості та інтенсивності є поєднання прислівників з іншими частинами мови та їх функціонування в даних поєднаннях. Наприклад, *trop* у поєднанні з іменником позначає кількість (*trop de fautes*), а у поєднанні з прикметником – інтенсивність якості (*trop sombre*). Ті ж значення, залежно від лексико-граматичної сполучності, набувають прислівники французької мови *beaucoup, assez, (un) peu, combien: J'ai perdu beaucoup de temps avec vous. (S. James). — Я втратив багато часу з вами.*

Отже, прислівник *beaucoup* французької мови має такі значення:

1) багато

C'est beaucoup. - Це багато. *Beaucoup de travail.* - Багато роботи.
Beaucoup de bruit pour rien. - Багато розуму з нічого.

Il est passé beaucoup d'eau sous les puentes depuis ce tempslà. - Багато води витекло з того часу.

Parler beaucoup. - Багато говорити. *Il a beaucoup de soucis.* – Має дуже багато турбот. *Je lis beaucoup.* - Я багато читаю.

2) дуже

Je l'aime beaucoup. - Я його дуже люблю. *Ça lui plaît beaucoup.* - Це їй дуже подобається.

Для прикладу в українській мові прислівник «дуже» стоїть перед дієсловом, тоді у французькій мові використовуємо «*beaucoup*», як у прикладах вище. Якщо прислівник «дуже» стоїть перед прикметником, використовуємо «*très*», наприклад: *C'est très grand/intéressant/ennuyeux...* - Дуже великий/цікавий/нудний...

3) набагато, більше

Beaucoup plus vite. - Набагато швидше. *Ils sont beaucoup plus nombreux.* - Їх набагато більше. *Elle est beaucoup plus intelligente que lui.* –

Вона набагато розумніша за нього.

4) надто багато ***beaucoup trop***.

Tu travailles beaucoup trop. - Ти надто багато працюєш.

Il y a beaucoup trop de lait dans la soupe. - У супі дуже багато молока.

5) багато (багатьох, багатьом)

Beaucoup pensent qu'il ne reviendra pas. - Багато хто думає, що він не повернеться. *C'est indispensable pour beaucoup.* - Це потрібно для багатьох. *Ils ont fait beaucoup pour toi.* – Вони багато зробили для тебе.

Прислівник ***très*** французької мови змінює прикметник або інший прислівник, в українській мові має значення дуже:

Il est très fatigué! - Він дуже втомлений!

Il court très lentement. - Бігає дуже повільно.

Il est très tôt! - Ще дуже рано!

Прислівник **trop** –забагато, занадто має негативне значення, за винятком особливих випадків, які ми розглянемо пізніше. Він є модифікатором іменника, дієслова, прислівника або прикметника (як і будь-який інший прислівник). Наприклад, *Il y a trop de monde ici, j'étouffe!*- Тут забагато людей, я задихаюся!; *Il est trop stupide, il ne réussira pas ce test!* - Він надто дурний, він не пройде цей тест!; *Il boit trop vite, il va avoir mal au ventre!* - Він п'є занадто швидко, у нього буде боліти живіт!

Залежно від свого значення прислівники кількості, міри та ступеня інтенсивності можуть виконувати різні функції в тексті чи реченні згідно класифікації Рейхенбаха.

Таблиця 1.2

Функція прислівників кількості, міри та ступеня інтенсивності французької мови

Функція прислівника у тексті	Визначення	Приклад
Маркер відношення	відображає відношення між двома реченнями або між двома елементами речення.	<i>Beaucoup deviennent orphelins; beaucoup deviennent handicapés; beaucoup deviennent déplacés.</i> - Багато хто стає сиротами; багато стають інвалідами; багато хто стає переселенцями.
Текстовий організатор	сприяє логічній послідовності тексту, організовуючи його різні частини.	<i>Deux ans – c'est trop long pour moi.</i> - Два роки - для мене це занадто довго.
Маркер модальності	Маркер модальності дає змогу продемонструвати точку зору висловлювача щодо предмета.	<i>Je veux dire très, très chère.</i> - Я маю на увазі дуже, дуже, дорогий.

Прислівники української мови *дуже, багато, занадто*, що входять до ряду кількості та інтенсивності мають високо лексичну сполучність, тому їх семантичні відмінності досить важко продемонструвати. Багато з цих відмінностей характеризують різні синоніми, які тяжіють до різних контекстів.

Багато вживається перед злічувальними та незлічувальними іменниками, дієсловами української мови, відповідає на питання скільки?, як?.

Наприклад, «багато розуму з нічого», «багато винятків», «багато працювати».

Нам вдалося зафіксувати наступні смислові протиставлення: 1) характер градуйованої сутності (вона може бути будь-якою -*дуже*, у значенні дуже - це частіше властивості, у значенні *занадто* - частіше процеси і стани); 2) характер оцінки (суб'єктивна інтелектуальна оцінка у випадку *занадто*); 3) ставлення того, хто говорить до розглянутої властивості або його носія (відчуження у разі вельми); 4) міра перевищення норми (*забагато*); 5) розподіл власне оцінки (властива *дуже*). [10, с.27]

Прислівник *занадто* має дуже широке значення. Він однаковою мірою може вказувати на суттєве перевищення норми, незалежно від того, чи йдеться про ступінь властивості, інтенсивність стану або кількість будь-яких об'єктів. Наприклад, «Він був майже хлопчиком, *занадто* ніжним і красивим на вигляд, але за натурою різким і жорстоким» (В. В Набоков «Блідий вогонь»); «І вони бігли і з півночі, і із заходу — колишнього пекла, — і всі прямували до Міста, їх було *занадто* багато і ставало дедалі більше (М. Хвильовий «Бараки, що за містом»). [текст 36, с.27]

Прислівник *дуже* використовується, в основному, для вказівки на високу міру різних властивостей; наприклад, «У цей час хтось невідомий, але *дуже* енергійний вихоплював у нас з-під носа і переправляв до королівства найважливіших, найвідчайдушніших і найогидніших злочинців» (М. Хвильовий «Бараки, що за містом»). [текст 36, с.249]

Прислівник *дуже* — прислівник міри та ступеня інтенсивності української мови, який вказує на міру вияву ознаки, інтенсивність дії або ознаки дії, наприклад:

(який?) веселий – *дуже* веселий;

(що робить?) подобається – *дуже* подобається;

йти (як?) швидко – йти *дуже* швидко.

До цього слова поставимо обставинні питання:

веселий (у якій мірі?);

подобається (у якій мірі?), йти (якою мірою?).

Отже, прислівники міри та ступеня в обох досліджуваних мовах зазвичай позначають інтенсивність прояву ознаки дії чи іншої ознаки. Такі прислівники відповідають на питання «скільки?», «наскільки?», «у якій мірі?», і «якою мірою?». Прислівники міри та ступеня зазвичай стоять перед прикметником, прислівником або дієсловом, які вони змінюють, хоча є деякі винятки.

Висновки до Розділу 1

У розділі 1 розглянуто основні теоретичні положення, на яких основана наша робота та зроблено наступні висновки:

1. Не менш важливою для обох мов є проблема співвідношення понять, необхідність внутрішньої класифікації кількісних прислівників: ступінь, кількість, міра, інтенсивність. У системі французьких та українських прислівників лінгвісти часто виділяють кількісні прислівники та прислівники міри та ступеню. Ці два класи несумісні один з одним, оскільки визначають

різні частини мови. Особливістю, що відрізняє французькі прислівники кількості, є їхня здатність корелювати з дієсловами та іменниками у складі партитивних конструкцій. Особливості прислівників ступеня полягають у їхній здатності поєднуватися з прикметниками та прислівниками, а також нездатності визначати самих себе. Що ж до прислівників української мови, їм більшою мірою властива категорія інтенсивності, а не кількості, у зв'язку з цим розглянуті лексеми доцільно зарахувати до прислівників ступеня, а не кількості. Однак поняття ступеню неоднозначне, воно трактується по-різному в залежності від намірів того чи іншого автора позначити даним поняттям певну групу прислівників. Крім того, у французькій та українській граматиці не існує чіткого розмежування понять ступеня, інтенсивності та міри.

2. Під час розгляду словотвору прислівників французькі лінгвісти часто поєднують семантичні та формальні класифікації, лексеми діляться за принципами продуктивності/непродуктивності утворень, а також за походженням та словотворчими складовими. Однак при такому підході найчастіше змішуються синхронія та діахронія, використовуються неоднорідні підстави групування прислівників. В даний час існує велика кількість семантичних класифікацій прислівників французької мови, і серед вітчизняних, і зарубіжних вчених немає абсолютної єдності у визначенні їх розрядів, а також у віднесенні певних лексем до тієї чи іншої групи. Однак слід відзначити загальну тенденцію до виділення якісно-кількісних (характеризує оцінку), обставинних (логічних) і модальних прислівників у французькій мові. Хоча визначальним принципом групування слів є семантичний, багато вчених прагнуть враховувати і граматичні ознаки (зокрема, морфологічні та синтаксичні), що відображає функціональний аспект.

3. Прислівники української мови класифікуються за значенням на прислівники: часу, частотності, місця або напрямки, способу дії, міри та ступеня, прислівники, що надають словами додаткові смислові відтінки та сполучникові. Однак у мові розрізняють ще одну класифікацію прислівників: якісні, кількісні та обставинні прислівники.

4. Головною функцією прислівників *très/дуже, beaucoup / багато, дуже та trop/ занадто* у двох мовах є те, що вони змінюють і навіть посилюють значення інших частин мови.

5. Прислівник *дуже* в українській мові вказує на те, що такі характеристики, як ступінь або міра інтенсивності перевищують звичайний стандарт [6, с. 35], що відповідає і прислівнику *très* у французькій мові. У словнику Lingvolive «дуже» означає вияв дуже високої міри та ступеня[69]. Серед усіх прислівників міри він є найбільш гнучким і різноманітним у використанні, найчастіше вживаним і володіє високим ступенем сполучуваності. В основному він визначає прикметники, прислівники та дієслова у реченнях. Його семантична частка в сучасній українській мові включає: [+ високий рівень], [+ об'єктивно][5, с. 72]

6. Хоча *très/дуже*, як типовий прислівник міри та ступеня обох мов, не має багатьох семантичних обмежень, також має тенденцію до певних поєднань, тобто слова, з якими він використовується, повинні мати певні семантичні характеристики.

Порівняльний аналіз прислівників *très, beaucoup, та trop* у французькій та українській мовах більш детально розглядається в розділі 2.

РОЗДІЛ 2. ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ПРИСЛІВНИКІВ TRÈS, BEAUCOUP, ТА TROP У ФРАНЦУЗЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Дослідження активності використання прислівників кількості та міри *très/дуже, beaucoup / багато, дуже та trop/ занадто* у двох мовах

Прислівники української мови кількості, міри та ступеня *дуже, багато, та занадто* та їх французькі відповідники *très, beaucoup та trop* досить широко вживаються в обох мовах, як в усній, так і в письмовій формах.

Прислівник *дуже* вказує на те, що такі характеристики, як ступінь або інтенсивність перевищують нормальний стандарт [6, с. 35], що відповідає і прислівнику *très* у французькій мові. В онлайн словнику української

мови «Словник УА» *дуже* означає прояв високої міри, занадто, [59]. Серед усіх прислівників міри він є найбільш гнучким і різним у використанні, що найчастіше вживається і має високий ступінь сполученості з іншими частинами мови. В основному він визначає прикметники, прислівники та дієслова ментального стану у реченнях. Його семантична частка в сучасній українській мові включає: [+ Високий ступінь], [+ Об'єктивно] [5, с. 72].

Дуже, як прислівник міри та ступеня, не має багатьох семантичних обмежень, також має тенденцію до певних поєднань, тобто слова, з якими він використовується, мають визначені семантичні характеристики.

Розглянемо варіанти поєднання прислівника *дуже* української мови [8, с. 36]:

1. Слова, що містять характеристики людей або тварин, наприклад розумний, швидкий і т.д.

а) Той хлопець здався мені *дуже* розумним [59].

б) Заєць *дуже* швидкий [59].

Розумний використовується для опису гнучкості мозку, а швидкий для опису високої швидкості. Обидва слова мають семантичні особливості, що характеризують людей чи тварин. У поєднанні з прислівником «*дуже*», що вказує на високий рівень.

2. Семантична частка слова, що містить кількісні значення, наприклад:

а) Проблем виникає *дуже багато* щоразу, коли ти не слухаєшся [59].

б) *Дуже мало* вільного часу. Але при його раціональній організації можна виділити день для хобі, та багато чого ще [59].

3. Семантична частка слова, що містить значення оцінки, наприклад:

а) В університеті *дуже цікаво* проходить життя, постійно нові знайомства [59].

б) Це *дуже смачно* з молододу капустою замість салату, про що також говорилося [59].

4. Семантична частка слова, що містить значення інтенсивності, наприклад:

а) Він *дуже постарався* заради сьогодні [59].

Дієслово *постарався* означає «завзято працювати для досягнення мети і робити щось добре». Його поєднання з прислівником *дуже* дозволяє висловити найвищу міру вияву ознаки.

5. Семантична частка слова, що містить значення процесу, поведінки, наприклад:

а) Мені *дуже жарко*, я весь вкрився потом [59].

б) Обвинувачений *не дуже наполягав* на своїх правах [59].

У прикладі б) прислівник *дуже* визначає дієслово *наполягати*, що є проявом поведінки людини, тут частка *не* стоїть перед *дуже*, тон речення евфемістичний. Якщо в реченні, де частка *не* стоїть після *дуже* - тон сильний.

Розглянемо прислівник української мови *багато* 1. Присл. якісний до багатий 2. присл. У великій кількості; протилежне мало. Поїдеш далеко, Побачиш *багато*; Задивишся, зажуришся, - Згадай мене, брате! (Шевч., I, 1951, 69); // у знач. числ. Велика кількість кого-, чого-небудь.[59].

Прислівник *багато* має два ступені порівняння: вищий і найвищий. Як і в прикметниках, форми ступенів порівняння прислівників вказують на більшу міру вияву названої ознаки. Тобто, *багато* – *більше* – *найбільше*.

Аналіз мовного матеріалу дозволив виділити щонайменше три лексико-семантичних варіанти прислівника *багато*:

1) *багато* (у поєднанні з іменниками та його субститутами) – «велика кількість чого-небудь»: У магазині *багато* товарів повсякденного вжитку; На вулиці *багато* снігу; Нас було *багато*у човні [59].

Зазначимо, що прислівник *багато* вживається в називному і знахідному відмінках у поєднанні з іменниками, проте в інших непрямих відмінках замість нього використовуються прикметник *багато* (Будь-який механізм складається з багатьох деталей), порівн.: Після перевірки в магазині недорахувалися великої кількості / безлічі товарів Що стосується граматичного статусу

прислівника *багато*, його семантичні (вираз кількості) і синтаксичні (вживання з іменником) властивості дозволяють віднести його до класу числівників. Однак у формальному плані такому рішенню суперечить поширена в сучасній лінгвістиці думка про відсутність категорії відмінювання у слів типу *багато* в поєднанні з іменником, див., наприклад, [15, с.348], у зв'язку з чим деякі дослідники називають їх «числівниками прислівникового виду» [10, с. 230].

2) *багато*(у поєднанні з дієсловами) - 'тривалість і інтенсивність дії': Наші батьки *багато* працюють; Вчора Сашко *багато* займався; Ввечері ми *багато* гуляємо у парку; Вам потрібно *багато* відпочивати; За даними експертів, неприємності насамперед будуть у турецьких будівельників, які давно і багато працюють у Казахстані[59]; На роботі, зазвичай, багато обговорюють ситуацію [59]. У поєднанні з дієсловами, зокрема дієсловами руху, при вираженні повторюваності дії прислівник *багато* може зближуватися по семантиці з адвербіальною лексемою часто («через короткі проміжки часу»), хоча і нетотожно їй: наприклад, також: Минулого року дитина *багато* хворіла. Взагалі, вживання прислівника *багато* з дієсловами, може означати «часто й надовго»: Останнім часом *багато* працюють за комп'ютером. Зв'язок категорії часу та категорії кількості в семантиці прислівників *багато*, мало, небагато та ін. зазначено, зокрема, в [70].

3) *багато*(у поєднанні з дієсловами) вказує на «великий обсяг виконаної / виконаної дії»: Ви *багато* зробили для нас. Це лексико-семантичне значення виражає кількісну характеристику об'єкта - 'велика кількість': Студенти *багато* знають (володіють великою кількістю інформації); Ми *багато* чули про вас (чули багато фактів); Я *багато* прочитав сьогодні (прочитав велику кількість сторінок тексту) та ін. [11, с. 298].

Для прислівника *занадто* в словниках зазвичай виділяється одне значення «найвищою мірою»; дуже, надміру; уживається на означення того, що хтось у своїх діях або словах вийшов за межі звичайного, допустимого. (див., зокрема, [59]).

Крім даного тлумачення представлені два «відтінки» значення *занадто*:
1) «занадто добре» (у разі опущення прислівника добре, до якого воно відноситься за змістом), розмовна мова: Я *занадто* розумію, що вам має бути нудно слухати ці їхні заключення (О. Островський); 2) «добре, успішно, із задоволенням тощо». (Вживається при прикметниках чи прислівниках, підкреслюючи інтенсивність дії), розмовна мова: Не пишу Вам на цей раз більше, бо мушу сідати до роботи, а вільного часу (поза службою) маю *занадто* мало (Коцюб., III, 1956, 345). [текст 59]Однак такі приклади сприймаються сьогодні як застарілі (це підтвердило дослідження прикладів з вживання прислівника *занадто*).

Аналіз корпусу прикладів показав, що найбільший набір синтаксичних позицій має прислівник *дуже*, що пов'язано з особливостями його семантики: виражає високу міру величини ознаки. З прислівних позицій для нього характерні приад'єктивна, приадвербіальна та привербальна (придієслівна).

Прислівник *багато*, найчастіше поєднується з іменниками, рідше – з особистими займенниками – у складі предикативної пари. Можливо також вживання *багато* при перехідному дієслові. Найбільш характерною позицією для *багато* є придієслівна. Відзначимо також, що прислівник *багато* не часто використовується з прислівниками та прикметниками, на відміну від *дуже*, що пояснюється їх семантичними особливостями. Проілюструємо дані спостереження прикладами висловлювань.

Позиція при інфінітиві.

Багато: Студентам потрібно*багато* прочитати до іспиту.

Багато: Мені доведеться *багато* працювати.

Багато: Наш маленький племінник хоче *багато* знати.

Дуже: Не треба *дуже* хвилюватись: ти добре підготувався.

Позиція при дієприкметнику.

Багато: Зазвичай людина, подорожуюча *убагато* різних країн, намагається хоч раз на рік виїхати за кордон.

Багато: Марія - захоплена, *багато* знає, емоційна людина;

Дуже: У фільмі звучить *дуже* хвилююча музика; Я був *дуже* засмучений його ставленням.

Позиція при дієприслівнику.

Багато: Написавши *багато* пісень, виконавець планує випустити альбом.

Багато: *Багато* і вперто займаючись, ти зможеш досягти успіху.

Багато: *Багато* прочитавши про цю книгу в інтернеті, Анна захотіла її придбати.

Дуже: *Дуже* злякавшись, дитина заплакала.

Для прислівника *дуже* характерною є приад'єктивна позиція (при прикметнику): Це *дуже* дорогий магазин; Ми *дуже* раді бачити вас. Лексемі *дуже* властива також приадвербіальна позиція: На вулиці *дуже* холодно. Здатність вживатися у складі предикативної пари відрізняє прислівник *багато*, який найчастіше займає предикативну позицію: Дітей на святі було *багато* («синтаксичний спосіб квантифікації – кількісна предикація» [10, с.59]). Для прислівника *багато* у складі кількісно-іменникового словосполучення характерна також позиція присудку у реченнях побутового типу: У місті *багато* театрів.

У своєму дослідженні прислівників детермінантів іменників Моріс Гросс розрізняє два типи прислівників, які можуть мати вплив як детермінант – клас детермінантів, який містить *autant, davantage, moins, plus, pas mal, tant, assez, beaucoup, peu, très, trop* + деякі прислівники способу дії. Ці прислівники характеризуються можливостями утворення конструкцій типу Det («adv/прикметник)+ N(іменникової групи).

У двомовних словниках, в граматиках французької мови, у посібниках та підручниках часто відзначається, що еквівалентом обох лексем *багато* і *дуже* є слово *beaucoup*, що в широкому сенсі означає «велика кількість» ('grande quantité'), наприклад: (1) У неї *багато* друзів. – Elle a *beaucoup* d'amis; (2) Мені *дуже* сподобався цей балет. – J'ai *beaucoup* aimé ce ballet та ін.

У теоретичній та навчальній літературі зазначається, що прислівнику *дуже* відповідає також слово *très*, що виражає «високу ступінь інтенсивності» ('l'intensité forte'): Він *дуже* втомився. – Il est *très* fatigué.

Аналіз багатьох джерел показав існування багатьох французьких еквівалентів лексем *багато*, *дуже*, *занадто*: *багато* – *beaucoup* (*de*), *bien des*, *plein* (*de*), (*de*) *nombreux*, *nombre de*; *une grande quantité de*, *un grand nombre de*, *énormément* (*de*); *abondamment*, *en abondance*, *à profusion*, *pas mal* (*de*); *дуже* – *très*, *beaucoup*, *bien*, *fort*, *tout*, *tout à fait*, *fortement*, *extrêmement*, *considérablement*, *занадто* – *trop*, *tout à fait*, *très bien*, *excessivement* та ін.

Враховуючи те, що певні пари кількісних прислівників (*beaucoup/très*; *plus/d'avantage*; *autant/aussi*; *tant/si*) виступають у комплементарному розподілі (дієслівний контекст, прикметниковий контекст, прислівниковий), слід зазначити, що лише прислівники «при - дієслівні» можуть функціонувати як невизначені детермінанти. Додатковий розподіл можна представити класифікацією, запропонованою Моліньє у його дослідженні «Кількісні прислівники. Граматичні властивості підкласу французьких прислівників»:

1) Придієслівні: *trop*, *peu*, *assez*, *enormement*, *excessivement*, *beaucoup*;

2) При прикметникові та прислівникові: *excessivement*, *extrêmement*, *tres*.

Розглянемо *beaucoup*, що у французькій граматиці відноситься до прислівників і в поєднанні з іменниками та його субститутами (наприклад, займенниками) реалізує лексико-семантичне значення 'un grand nombre (de)' - (букв. 'велика кількість, число'), наприклад: *Dans notre groupe il y a beaucoup d'étudiants étrangers.* - У нашій групі *багато* іноземних студентів; *Il est venu beaucoup de gens.* – *Багато* людей прийшло (безособова конструкція; 'Це прийшло багато людей'); *Il a beaucoup de travail.*— У нього *багато* роботи.

Речення виду: *Книг у мене є багато*; *Нас було багато*, де слово *багато* є передуючим компонентом у предикативній парі і відіграє роль фокусу реми, мають у французькій мові такі еквіваленти: *Des livres, j'en ai beaucoup* (букв. 'Книги, я маю їх багато'); *Nous étions beaucoup* (букв. 'Ми були багато'). Необхідно відзначити подібність у комунікативній структурі таких

висловлювань в обох мовах та відмінності на синтаксичному рівні, що відображено в буквальному перекладі: так, у прикладах типу *Des livres, j'en ai beaucoup* у французькій мові характерне відокремлення іменного компонента поєднання, як інтонаційне (постановка у позицію теми) , і пунктуаційне (у прикладах типу– лише перше), і навіть використання займенника *en*, що замінює іменник *des livres* (книги). Прислівник кількості *beaucoup* при цьому може займати позицію додатка, або присудка, будучи його іменниковою частиною, як у прикладі *Nous étions beaucoup*. Також пам'ятаємо про відсутність категорії відмінювання іменників французької мови на тлі її наявності в українській.

У французькій мові характерне вживання присудка у формі множини у постпозиції до підмета: ***Beaucoup de choses ont changées depuis 6 mois.*** – *За останні півроку багато що змінилося* (Інт.), букв. багато речей змінилися; ***Beaucoup de gens sont déjà venus.*** - *Багато людей вже прийшло.* (тут лексема *beaucoup* знаходиться в позиції теми), і у формі однини, якщо йдеться про безліч чого- небудь чи кого-небудь як про єдине ціле: ***Beaucoup de personnes implique une excellente organisation.*** – *Багато людей передбачає ідеальну організацію* [42].

Прислівник *beaucoup*/багато у лексично-семантичному варіанті 'intensité et continuité de l'action' ('інтенсивність та тривалість дії'), що використовується у поєднанні з дієсловами: ***Hier on a beaucoup travaillé.*** – *Вчора ми багато займалися.*; ***Il joue beaucoup aux jeux video.*** - *Він багато грає у відеоігри.* Як і прислівник *beaucoup*, прислівник *beaucoup* може передавати повторюваність дії (*fréquence*) і зближуватися за змістом з лексемами *souvent*, *fréquemment* (часто), наприклад: ***Je voyage beaucoup pour le travail.*** - *Я багато подорожую по роботі*; ***Il dit qu'il samrait beaucoup avant.*** - *Він каже, що раніше багато ходив у походи.* Ср. значення "continuité" - "безперервність"; "intensité" - "інтенсивність"; "fréquence" - "частотність", що виділяються в [42]. Слід звернути увагу на характерну препозицію українського прислівника *багато* по відношенню до дієслова в стилістично нейтральній мові на тлі постпозиції

його французького еквівалента (або інтерпозиції – за аналітичної форми дієслова).

Також, у французькій мові прислівник *beaucoup* використовується з дієсловами і реалізує лексично-семантичний варіант 'une grande quantité de choses' (букв. 'велика кількість речей'): *On a beaucoup lu sur ce sujet.* – Ми багато прочитали з цієї теми; *Il sait déjà beaucoup.* – Він уже багато знає; *Ça représente beaucoup pour moi.* – Це багато значить для мене; *J'ai beaucoup appris aujourd'hui.* – Я багато дізнався сьогодні. В українській мові прислівник *багато* зазвичай стоїть перед дієсловом, якщо в реченні немає інформації, що розкриває сенс 'обсяг виконаної / виконаної дії', наприклад: Вчора я зробив багато: провів зустріч, відкрив рахунок у банку, з'їздив до магазину. Французькому прислівнику *beaucoup*, навпаки, властива пост-або інтерпозиція по відношенню до дієслова, що зазначено в прикладах вище.

Розглянемо синтаксичний потенціал прислівників *dujce* і *très*. Для першого характерні приприкметникова, приприслівникова та придієслівна позиції, але не присубстантивна, наприклад некоректне речення: *Ми дуже друзі*, а правильне - *Ми дуже дружимо*. Французький прислівник *très* характеризується ширшою сполучуваністю порівняно з українським прислівником *дуже*: вживається з **прикметниками**: *Elle est très belle.* – Вона дуже гарна, з **прислівниками**: *Il court très vite.* – Він бігає дуже швидко, у тому числі в складі безособового виразу (*locution impersonnelle*), що описує погодні явища: *Il faisait très doux.* – Було дуже тепло, букв. 'Він робив дуже тепло'), з **дієприкметником** минулого часу: *Elle était très aimée de sa mère.* – Її мати дуже любила її, букв. 'Вона була дуже кохана її матір'ю. На відміну від прислівника української мови *дуже*, прислівнику *très* невластиве використання з дієсловами. Однак це слово часто вживається у складі так званого «дієслівного виразу» (*locution verbale*), що позначає фізіологічний стан: *J'ai très faim.* – Я дуже хочу їсти, букв. 'Я маю дуже голод'; *avoir très peur* – дуже боятися, букв. 'мати дуже страх' та ін.), з **дієприслівником**: *Il est très en verve aujourd'hui.* – Він сьогодні просто в ударі, букв. «Він є дуже в дотепності

сьогодні. *Il est toujours très en retard.* – Він завжди дуже спізнюється (букв. 'дуже у запізненні'), а також із іменниками у значенні характеристики, зокрема, у розмовній мові: *Je suis très ami avec lui.* - Ми дуже дружимо, літер. 'Я є дуже друг з ним'; *Il est très enfant.* - Він дуже дбайливий, букв. 'Він є дуже дитина'. [33, с. 386].

Зазначимо, що прислівник *très*, на відміну від його українського корелята, не може служити однослівною відповіддю на загальне або приватне питання, наприклад: Ти задоволений? – О, дуже. Також, в українській мові при акцентуванні міри величини ознаки можливе інше розташування слова *дуже* по відношенню до обумовленого ним слова, при цьому відбувається додаткова предикація, можлива парцеляція, наприклад: *Я радий, і навіть дуже.* (а також: *Я радий. Дуже*). Французький прислівник *très* так не вживається, однак у подібних контекстах у поєднанні з деякими дієсловами може використовуватися лексема *beaucoup*: *Vous l'aimez? - Beaucoup.* - Ви кохаєте його? - Дуже; *Il est certain qu'elle ressemble à Coraline... même beaucoup* [текст 39]. - Звичайно, вона схожа на Кароліну, і навіть дуже.

Ще одним корелятом прислівника *дуже* української мови є прислівник *beaucoup*, що реалізує «високий ступінь інтенсивності» («forte intensité») при використанні з певними дієсловами, наприклад: *Я дуже змінився.* - *J'ai beaucoup changé*; *Він дуже любить її.* – *Il l'aime beaucoup* та ін. Аналіз прикладів дозволив виділити наступні семантичні розряди дієслів, з якими характерне вживання прислівника *beaucoup*: 1) дієслова, що відображають відносини залежності, типу *dépendre (de)* – залежати (від), *influencer* – впливати: *Ces livres m'ont beaucoup influencé.* – Ці книги дуже/сильно вплинули на мене; 2) акціональні дієслова емоційного впливу типу *fasciner* - зачаровувати, *irriter* - дратувати, *amuser* - розважати: *Cela me déprime beaucoup.* – Це дуже пригнічує мене; неакціональні, саме: 3) дієслова стану, зокрема, емоційно-психічного, наприклад: *s'inquiéter* – хвилюватися, *se réjouir* – радіти та ін.: *Je m'inquiète beaucoup pour lui.* – Я дуже хвилююсь за нього; інтелектуально-творчого: *s'intéresser* – цікавитись, *se passionner (pour)* –

захоплюватися: *Il s'intéresse beaucoup à la politique.* – Він дуже цікавиться політикою; а також зміни стану, наприклад, фізіологічного: *maigrir* - худнути, *rougir* - червоніти та ін: *Elle a beaucoup rougi.* - Вона дуже почервоніла; 4) реляційні, у тому числі дієслова емоційного відношення-стану типу *aimer* – любити, *respecter* – поважати, *estimer* – цінувати та деякі дієслова між-персонального відношення типу *aider* – допомагати, *déranger* – заважати: *Cela m'a beaucoup aidé.* – Це мені дуже допомогло; 5) описові дієслова типу *briller* – блищати. Зазначимо характерну препозицію прислівника дужеукраїнської мови по відношенню до дієслова на тлі пост-або інтерпозиції його французького корелята *beaucoup*.

Також, існують вирази, що характеризуються специфічною сполучуваністю компонентів у різних мовах: українське - велике дякую – фран. *merci beaucoup* (“дякую багато”) – англ. *thank you very much* ('дякую тобі дуже багато') та ін; напр. також вживання кількісних прислівників *beaucoup*, *trop* з адвербіальною лексемою міри *un peu*, властиве розмовній мові: *C'est un peu beaucoup* ('Це трохи багато'); *C'est un peu trop* (“Це трохи надто”). - Це вже занадто. Необхідно звертати особливу увагу на специфіку поєднання таких мовних одиниць.

У французькій мові прислівник *trop* часто має негативне значення, що використовується для вираження надмірної кількості. Розглянемо в порівнянні з *très* у вигляді таблиці 2.1.

Таблиця 2.1.

Негативне значення прислівника *trop*

<i>Il fait très froid (але це не страшно).</i>	<i>Il fait trop froid (не люблю це).</i>
<i>Ce thé est très chaud (але я зможу його випити).</i>	<i>Ce thé est trop chaud (я не можу його випити).</i>

Розглянувши приклади, ми виявили, що у Франції в розмовній мові, прислівник *trop* іноді замінює *très*. *Trop* при цьому набуває позитивного значення, наприклад:

Cette maison est trop belle! - Цей будинок дійсно дуже гарний!

Cet appartement est trop silencieux. - У мене дуже тихе місце житла, та мені це влаштовує.

Зазначимо, що у формальному контексті слід уникати вживання *trop* у позитивному значенні, так як і прислівника української мови *занадто*, який також має негативний відтінок.

Також, *trop de...* "вже має значення, відповідне українському "занадто багато...", тобто *trop beaucoup* не вживається.

Наприклад: *Занадто багато книг – trop de livres,*

занадто багато студентів - trop d'étudiants,

занадто багато терпіння - trop de patience,

занадто багато уваги - trop d'attention.

2.2. Особливості вживання прислівників très/дуже, beaucoup / багато, дуже та trop/ занадто з дієсловами на матеріалах французької та української мов

Вивчаючи питання про категоріальний статус прислівників, зазначимо, що оскільки «значення слова реалізується у контексті висловлювання» у нашій роботі ми розглядатимемо випадки функціонування елементів прислівника, що вивчаються та виділяються в кожній конкретній ситуації за семантичними та функціонально-позиційними критеріями.

Оскільки прислівник є високогетерогенним класом слів, то судити про його часткової власності можна лише у конкретному реченні взаємозв'язку морфології та синтаксису. У нашому дослідженні, прислівник ми будемо розуміти як граматичну категорію незмінних слів, що визначають дієслова, іменники, прикметники, прислівники в пре- та постпозиції по відношенню до них, які виступають у синтаксичній функції якісного означення чи обставини, не поширених додатком.

Встановивши семантико-функціональний статус одиниць, що вивчаються, перейдемо до розгляду місця кількісних прислівників у вживанні з дієсловами.

В українській мові для передачі змісту 'значно більше норми' та підсилення значення ознаки використовуються прислівники високої міри величини ознаки, наприклад, прислівник *дуже*.

Зазначимо характерні особливості лексично-граматичного сполучення прислівника *дуже* з дієсловами.

Згідно справедливого зауваження Даценко І.Б, прислівник *дуже* може використовуватися при дієсловах, що містять «вказівку на високу активність процесу (кричати, благати)», який може бути охарактеризований з точки зору інтенсивності, а також при дієсловах, що позначають дію, яка «може бути виміряна щодо амплітуди, частоти руху, міри зусиль та інших (*дуже хитається човен, дуже тремтить рука*)» [51, с.50]. При цьому в семантиці таких поєднань імпліцитно є якісний компонент «сильно».

З прислівником *дуже* при вираженні високої міри величини ознаки поєднуються також неакціональні дієслова: блищати (про очі), кульгати, витися (про волосся) та ін. бажання і потреби: хотіти, бажати, потребувати та ін., наприклад: *Та й насправді, крім сім'ї, ще якісь джерела досвіду християнського життя дуже можуть стати в нагоді. Мій брат дуже хоче поїхати до Китаю*

модально-темпові дієслова: зволікати, поспішати тощо, дієслова, що позначають стан (сумувати, плакати, веселитися): *Ми дуже сумували за вами та нашою роботою ці довгі два місяці, тому зовсім не звертаємо уваги на цю трохи похмуру погоду;*

дієслова, що позначають прояв та зміну ознаки (худнути, лисіти червоніти). *Відома співачка дуже схудла.*

дієслова ментального стану, що відображають знання, довіру та схвалення, можуть бути визначені прислівниками міри та ступеня, наприклад:

а) *Казка в яку, будучи дитиною, дуже легко вірити.*

б) *Мойй подрузі дуже подобається цей светр.*

дієслова психологічного стану, здебільшого можуть бути визначені прислівниками міри та ступеня, наприклад:

а) *Знаю, це тільки мене і втішає, і мене буде дуже веселити той час, коли ми його чекатимемо.*

б) *Ти будеш дуже сумувати, та й вона також.*

З дієсловами емоційного впливу (вразити, зачарувати, розлютити та ін.) використовується прислівник *дуже*, що пояснюється особливостями семантики даних слів: прислівник висловлює високу міру вияву емоційного стану як результату дії, названої дієсловом: *Нас дуже вражає їхнє бажання співпрацювати з нами*, — зазначає Будянська, додаючи, що вони хочуть працювати з українськими митцями та музикантами. *Мене дуже розлютило те, що з нами відмовилися ділитися.*

Розглянувши приклади на вживання прислівників *дуже* і *добре* з дієсловами, що відображають ідею «відповідності, поєднання», типу гармоніювати, підходити (чомусь/комусь), поєднуватися, відповідати, узгоджуватися, відповідати (вимогам) та ін., ми визначили, що деякі з цих дієслів здатні використовуватися з обома прислівниками (наприклад: *дуже / добре гармоніювати, дуже / добре підходити, дуже / добре поєднуватися*), мабуть, тому що в них вкладена можливість градації, яка відображає відносини (в порівнянні добре/погано поєднуватися), однак в інших випадках таке сполучення обмежене, порівн. сумнівне: *Такі висновки дуже добре узгоджуються з реальною ситуацією в країні* (при коректності: *Такі висновки добре узгоджуються з реальною ситуацією в країні* і можливості вживання *дуже* в негативній модифікації речення: *Такі висновки не дуже узгоджуються з реальною ситуацією в країні*); *Артилерія дуже/добре відповідає вимогам війни* (приклади поєднання висловувідповідати вимогам з *добре* часто зустрічаються в Інтернеті, однак, на наш погляд, вони стосуються сфери вузького вживання, але не норми).

Аналіз корпусу прикладів показав, що з акціональними дієсловами, а саме:

1. дієсловами конкретної фізичної дії (працювати, писати, займатися, тренуватися, читати, пити, їсти та ін.): *Якщо багато займатися, то це може викликати зворотний процес - відторгнення, небажання, з яким дуже важко впоратися. Часто підприємці вихваляються тим, що **багато працюють**.*

2. руху та переміщення в просторі (їздити, бігати, рухатися і т.д.): *Ідеальною умовою для життя далматинця є теплий клімат та можливість **багато бігати**. «Волов» дешевих авіаквитків як спосіб **багато подорожувати**.*

3. мовної дії (говорити, розповідати, виступати (перед аудиторією) та ін.): *Ми усі вміємо **багато говорити**, а ось мовчати не кожен може. Відмінний тренажер для тих, кому доводиться **багато виступати** публічно та хочеться не втрачати думку своїх міркувань...*

4. донативної дії (давати, брати, дарувати та ін.): *Щоб пройти ці випробування та події у грі треба дуже **багато донатити**.*
вживається прислівник *багато*.

Для акціональних дієслів соціативної (інтерсуб'єктивної) дії типу сперечатися, сваритися, вітатися, миритися, лаятися при вираженні тривалості та інтенсивності, а також повторюваності дії характерне вживання з прислівником *багато*, наприклад, *Ми **багато сперечалися** і нарешті побачили одне одного по-справжньому*. Але в розмовній мові для деяких лексем (зокрема з «негативною» семантикою) можлива комбінація з прислівником *дуже* при вираженні високого ступеня інтенсивності дії (за аналогією з використанням цих дієслів зі словом *сильно*), напр.: *Дізнавшись про рішення сина, батько **дуже лаявся**; Вчора ми **дуже посварилися**; Вони з Кулішем через це **дуже сперечалися***. Здатністю поєднуватися з *дуже* володіють і неакціональні реляційні дієслова міжособистісних відносин, такі, як дружити, ворогувати, заважати, напр.: *Ми **дуже дружимо***.

Прислівник *багато* також вживається з дієсловами:

- положення в просторі, наприклад: *Не можна багато сидіти за комп'ютером!*
- ментального стану при вказівці на великий обсяг виконуваної/виконаної дії: *Амос Бронсон Олкотт: «Є величезна різниця між знанням та розумінням: можна багато знати, але нічого не розуміти»;* [59] *Він багато пам'ятає про події, які відбувались двадцять років тому.* [59]
- вираження тривалості та інтенсивності, а також повторюваності дії: *Хоча я вважаю, не потрібно багато чекати.;*

Прислівник *занадто* української мови має таке значення - з надлишком, надто; більшою мірою, ніж потрібно або що вважається нормальним, наприклад: *З ним трапилося цієї хвилини те, що трапляється з людьми, коли вони несподівано викриті в чомусь занадто ганебному. Ви занадто багато палите! Шафа занадто висока, може не пройти у двері.*

Відповідно до норми прислівник *міризанадто* поєднується лише зназвами сутностей з градацією, тобто обумовлені слова повинні позначати якісну ознаку, що допускає зміну міри свого вияву. Тому в українській мові, як літературній, так і розмовній мові, як показало дослідження, не представлено використання даного прислівників у синтагмі з визначеним словом, що називає явище без градації (*занадто* картонний, *занадто* собака, *занадто* можна, *занадто* впав, *занадто* впізнали та ін).

Під час дослідження використання прислівника *занадто* української мови з дієсловами не виявлено, лише в поєднанні з квантитивами багато, мало та ін., наприклад: *Подумайте про те, скільки людей витрачають занадто багато часу і сил на роботу, не шкодуючи свого здоров'я. Ринок комерційної нерухомості ожив, але пропозицій є ще занадто мало.*

Аналіз прикладів дозволив виділити наступні семантичні розряди дієслів, з якими характерне вживання прислівника *beaucoup*:

1) дієслова, зокрема релятори, що виражають відносини залежності, типу *dépendre (de)* – залежати (від), *influencer* – впливати: *Chicago est un groupe*

qui m'a beaucoup influencé. [63]– Чикаго – група, яка дуже/сильно вплинула на мене. *Ça va beaucoup dépendre de moi, convient-il, lors d'une entrevue téléphonique.* [66]– «Це багато що залежатиме від мене», – погоджується він під час телефонної розмови.;

2) акціональні дієслова емоційного впливу типу fasciner - зачаровувати, irriter - дратувати, amuser - розважати: *À chaque fois qu'elle dit que ce n'est pas de sa faute, ça commence à irriter beaucoup de monde, même ceux qui l'aimaient.* [65] – Кожен раз, коли вона каже, що це не її вина, це починає дратувати багатьох людей, навіть тих, хто її любив. *La destination est certes un peu en perte de vitesse en 2015, mais elle continue à fasciner beaucoup de touristes français.* [64]- У 2015 році цей напрямок, звичайно, трохи занепав, але продовжує захоплювати багатьох французьких туристів.;

3) дієслова стану, зокрема, емоційно-психічного, наприклад s'inquiéter – хвилюватися, se réjouir – радіти та ін.: *Frédéric Hantz (Montpellier) : «On peut inquiéter beaucoup d'équipes.* [67]- Фредерік Ханц (Монпельє): «Ми можемо хвилювати багато команд; інтелектуально-творчого: s'intéresser – цікавитись, se passionner (pour) –захоплюватися: *Notre clinique des données intéresse beaucoup les autres hôpitaux français.* [68]- Нашою клінікою багато цікавляться інші французькі лікарні.; а також зміни стану, наприклад, фізіологічного: maigrir - худнути, rougir - червоніти та ін.: *Contrairement à l'idée généralement répandue, y compris chez les praticiens, pour maigrir efficacement il faut maigrir beaucoup.* [65] -Всупереч загальноприйнятій думці, в тому числі серед практиків, щоб ефективно схуднути, потрібно значно схуднути.;

4) релятивні, у тому числі дієслова емоційного відношення-стану типу aimer – любити, respecter – поважати, estimer – цінувати та деякі дієслова міжособистісних відношень виду aider – допомагати, déranger – заважати: *Apprends à te respecter beaucoup plus devant ta propre conscience que devant autrui.* [62]- Навчіться поважати себе набагато більше перед власною совістю, ніж перед іншими. *Cela m'a beaucoup aidé.* [68] – Це мені дуже

допомогло; 5) характеристичні дієслова типу *briller* – сяяти: *Musethica a fait briller beaucoup d'eux*. [61] – *Музична етика змусила багатьох людей сяяти*.

Там, де «порівняльна» схема була побудована на корелятивному стиранні прислівника *beaucoup* (у підрядному реченні), таким чином блокуючи його повторюваність і розмежовуючи набір взаємодопоміжних слів, цей додатковий зв'язок, навпаки, примножує присутність прислівника, заснованого не за принципом його функціональної ідентичності, а більш абстрактно за принципом ідентифікаційної функціональної ідентичності. І саме тому, що іншим чином він бере участь в обох синтаксичних операціях, ми можемо говорити про «граматизацію».

На відміну від прислівника української мови *дуже*, прислівник *très* французької мови не використовується з дієсловами. Однак *très* досить часто вживається у складі так званого «дієслівного виразу» (*locution verbale*), що позначає фізіологічний стан:

Avoir faim (бути голодним, хотіти їсти)

Avoir soif (хотіти пити)

Avoir peur (боятися)

Avoir envie (хотіти, мати бажання)

Avoir mal (мати біль)

Avoir froid (відчувати холод)

Etre en colère (бути в гніві)

Etre en retard (спізнюватися)

Faire plaisir (задовільняти)

Наприклад, *Votre cadeau nous a fait très plaisir*. – Ваш подарунок приніс нам велике задоволення. *Il est très en colère*. – Він дуже сердитий.

Семантичні відношення не тільки важливі для інтерпретації дискурсу, але й вони також важливі для вирішення анафори. Отже, прислівник *très* не буде тлумачитися однаково в наступних двох прикладах:

Pierre a tapé Michel. Il a eu très mal. - П'єр ударив Мішеля. Йому було дуже боляче. [49]

Michel a la peau en métal. Pierre l'a tapé. Il a eu très mal.- Мішель має металеву шкіру. П'єр вдарив його. Він зробив дуже неправильно.

Стандартна інтерпретація першого прикладу полягає в тому, що Мішель дуже сильно постраждав (принаймні так це твердження розуміє більшість). В другому, навпаки, це П'єр. У першому випадку має місце причинно-наслідковий зв'язок, який не вимагає енциклопедичних знань (болить той, кого вдарили, а не навпаки). У другому випадку приєднання займенника до Мішель вступило б у конфлікт із попередньою інформацією (а саме те, що Мішель має металеву шкіру, і ймовірно, що це П'єр відчуває біль). Крім того, третє речення буде стосуватися до другого, нехтуючи першим. При цьому тут максимально використовується структура дискурсу, яка пояснює чому ця інтерпретація є перевагою. [49, с. 27-29]

Прислівник *trop* має, як правило, негативне значення. Це означає надмірну кількість чогось. Прислівник *trop* якщо перед іменником завжди стоїть прийменник «de» або «d» перед голосною.

Il y a trop de gens dans la rue. - На вулиці занадто багато людей. [перед іменником]

Bastien mange trop, il va être malade. - Бастьєн їсть забагато, він захворіє. [після дієслова]

La musique est trop forte. - Музика надто голосна. [перед прикметником]

Ce dossier avance trop lentement. - Ця справа просувається надто повільно. [перед прислівником].

Якщо дієслово стоїть в одному зі складних часів, то деякі прислівники ставляться між допоміжним дієсловом (avoir або être) та дієприкметником *participe passé* (bien, mal, *beaucoup*, peu, encore, déjà, *trop*), решта – після дієприкметника *participe passé*:

J'ai trop mangé. — Я надто багато з'їв.

У сучасній французькій мові прислівник *trop* досить часто використовується у поєднанні з усіма частинами мови. Така мобільність знаходить пояснення в особливому характері прислівника, в рухливості грані

між лексичним і граматичним значенням в загальному семантичному обсязі прислівникового слова. Службові функції цього прислівника виявляються у русі шляхом зниження його значущості як головної частини мови, як у загальному семантичному обсязі прислівника граматичне значення починає превалювати над лексичним. Ці функціональні характеристики не суперечать стану прислівника у системі частин мови, прислівник завершує систему предикативних (основних) частин мови, відразу ж за ним починаються службові слова. У динаміці процесу формування прислівника як частини мови та його функціонування, можливо, і криється своєрідність цієї частини мови, його різноманітні формально-структурні та семантико-функціональні характеристики. Звідси й різні, часом діаметрально протилежні трактування проблем, пов'язаних із прислівником.

2.3. Співставлення використання прислівників *très/дуже, beaucoup / багато, дуже та trop/ занадто* з іменниками, прикметниками та прислівниками у художніх творах французької та української мов

В даний час з аналізом тексту працює велика кількість програмних додатків, що дозволяють обробляти великі обсяги текстів різними мовами з різними цілями та при використанні різних засобів, наприклад:

1. програмний додаток Voyant аналізує лексико-граматичну структуру тексту, з подальшим здійсненням кількісного аналізу цих структур [<https://www.voyant-tools.org>];
2. Sketch Engine дозволяє виявити в текстах різних обсягів ключові слова та колокації, створюючи контекстний словник для цього тексту [<https://www.sketchengine.co.uk>];
3. додатки TAPoR [<https://www.tapor.ca>], Word2vec [<http://code.google.com/p/word2vec/>] є інструментами для обчислення векторних визначень слів і формування лексично-семантичних полів тексту.

З метою визначення частотності вживання кількісних прислівників *très*, *beaucoup*, *trop* у художньому тексті було проведено аналіз таких творів французьких письменників:

– G. Flaubert (1821-1880) «Madame Bovary» [24]

– E. Zola (1840-1902) «Au Bonheur des dames» [35]

Та метою визначення частотності вживання кількісних прислівників дуже, багато, занадто було проведено аналіз таких творів українських письменників:

– Люко Дашвар «Село не люди» [4]

– Юрій Андрухович «Дванадцять обручів» [1]

Для аналізу нами вибрані кількісні прислівники високої міри інтенсивності (*très*/дуже, *beaucoup* / багато, дуже та *trop*/ занадто французької та української мов). Ці кількісні прислівники мають комплекс своєрідних функціонально-семантичних ознак, а також характеризуються найширшою сферою використання і становлять найбільшу зацікавленість за своїми семантичними, *très*/дуже, *beaucoup* / багато, дуже та *trop*/ занадто з іменниками, прикметниками та прислівниками у художніх творах французької та української мов.

Під час цього дослідження було розраховано середній відсоток використання цих прислівників у творах, перерахованих вищеавторів. При цьому для аналізу було відібрано твори кожного з авторів, які в сукупності мають приблизно однакову загальну кількість слів (≈ 300000). Результати цього дослідження відображені в таблицях 1-5, які показують вживання кількісних прислівників за авторами:

Таблиця 2.2

Вживання кількісних прислівників у творах французьких та українських письменників

Прислівник	<i>beaucoup</i> / багато		<i>très</i> /дуже		<i>trop</i> / занадто		Загальна кількість слів
	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	
G. Flaubert «Madame Bovary»	52	0,045	34	0,030	90	0,78	115135

Е. Zola «Au Bonheur des dames»	40	0,031	245	0,189	91	0,070	129915
Люко Дашвар «Село не люди»	177	0,105	158	0,094	4	0,002	168576
Юрій Андрухович «Дванадцять обручів»	27	0,026	66	0,064	6	0,006	103164

Відповідно до результатів кількісного аналізу у кожного автора вибудовується своя система вживання кількісних прислівників. Однак спостерігаються загальні тенденції у творах українських та французьких письменників відповідно, зокрема рідкісне вживання прислівника *zанадто* в українській мові та висока частотність вживання прислівника *дуже*. Переважання кількісного прислівника *trop* пов'язане зі специфікою французької мови та здатністю даного прислівника супроводжувати такі частини мови, як прикметник, прислівник з позитивною конотацією, наприклад: «*Ce serait trop génial!*» - Це надто геніально.

В основі цього тісного смислового зв'язку прислівника кількості та інтенсивності *trop* з лексемами позитивної конотації знаходиться прагнення французів створити позитивний образ співрозмовника, що є своєрідністю ритуалів ввічливості, що підкреслюють статус людини в суспільстві, і запобігає ризику розриву комунікативних відносин між співрозмовниками. Якщо такий розрив все ж таки відбувається, то мимоволі виникає прагнення відновити вихідну рівновагу. Так, поєднання *trop génial* наближається за змістом до заперечення *pas génial*, а заперечення цієї якості призводить до розриву комунікативних відносин, у зв'язку з цим, вислів *trop génial*, має деяке пом'якшення значення, обережне висловлювання.

Різна кількість досліджуваних прислівників у сукупності художніх творів перелічених вище авторів, свідчить, що ці лексеми відіграють особливу роль у створенні індивідуального авторського стилю. Після визначення частоти вживань прислівників *beaucoup*, *très*, *trop* у художніх текстах французьких та українських письменників було досліджено вживання

прислівників кількості з іменниками, прикметниками, прислівниками та дієсловами, що відображено в таблицях 2.3. – 2.5

Таблиця 2.3

Співставлення використання прислівників *très/дуже* з іменниками, прикметниками, прислівниками та дієсловами у художніх творах французької та української мов

Автор, твір	Частотність вживання з іменником		Частотність вживання з прикметником		Частотність вживання з прислівником		Частотність вживання з дієсловом		Загальна кількість прислівників <i>très/дуже</i>
	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	
G. Flaubert «Madame Bovary»	7	20,59	18	52,94	9	26,47	-	-	34
E. Zola «Au Bonheur des dames»	65	26,54	146	59,59	34	13,87	-	-	245
Люко Дашвар «Село не люди»	-	-	102	64,56	33	20,88	23	14,56	158
Юрій Андрухович «Дванадцять обручів»	-	-	37	56,06	25	37,88	4	6,06	66

Таблиця 2.4

Співставлення використання прислівників *beaucoup* / *багато* з іменниками, прикметниками, прислівниками та дієсловами у художніх творах французької та української мов

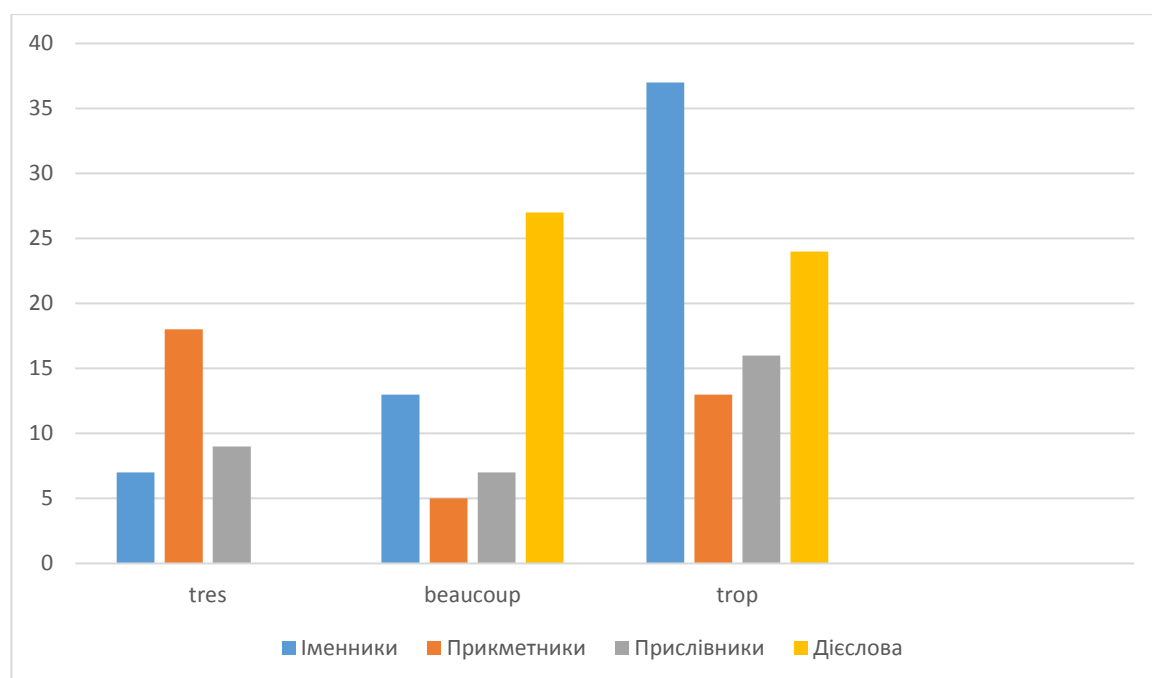
Автор, твір	Частотність вживання з іменником		Частотність вживання з прикметником		Частотність вживання з прислівником		Частотність вживання з дієсловом		Загальна кількість прислівників <i>beaucoup</i> / <i>багато</i>
	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	
G. Flaubert «Madame Bovary»	13	25	5	9,62	7	13,46	27	51,92	52
E. Zola «Au Bonheur des dames»	18	45	2	5,00	9	22,5	11	27,5	40
Люко Дашвар «Село не люди»	56	31,64	3	1,69	34	19,21	84	47,46	177
Юрій Андрухович «Дванадцять обручів»	10	37,04	-	-	5	18,52	12	44,44	27

Таблиця 2.5

Співставлення використання прислівників trop/ занадто з іменниками, прикметниками, прислівниками та дієсловами у художніх творах французької та української мов

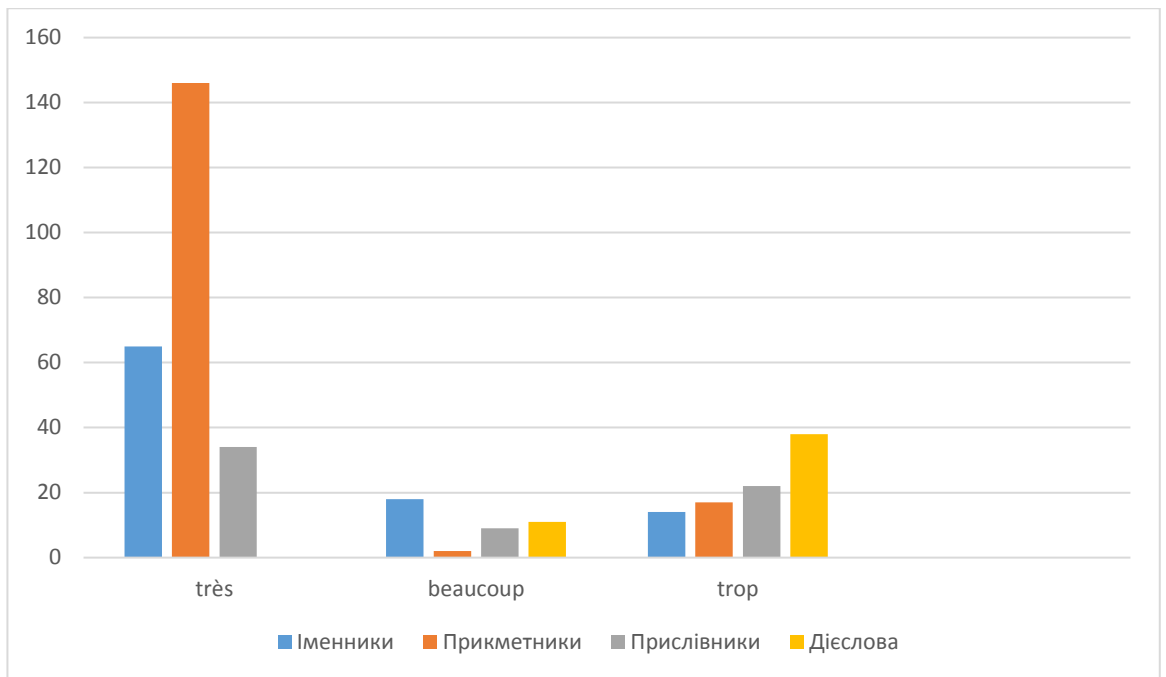
Автор, твір	Частотність вживання з іменником		Частотність вживання з прикметником		Частотність вживання з прислівником		Частотність вживання з дієсловом		Загальна кількість прислівників trop/занадто
	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	Абсолютна	Відносна	
G. Flaubert «Madame Bovary»	37	41,11	13	14,44	16	17,78	24	26,67	90
E. Zola «Au Bonheur des dames»	14	15,39	17	18,68	22	24,17	38	41,76	91
Люко Дашвар «Село не люди»	-	-	3	75	1	25	-	-	4
Юрій Андрухович «Дванадцять обручів»	-	-	2	33,33	4	66,67	-	-	6

Зобразимо вживання кількісних прислівників з різними частинами мови у творах французьких та українських письменників у вигляді діаграм відповідно до авторів.

Рис. 2.1. Вживання кількісних прислівників *très*, *beaucoup* та *trop* з різними частинами мови у творі французького письменника G. Flaubert «*Madame Bovary*».

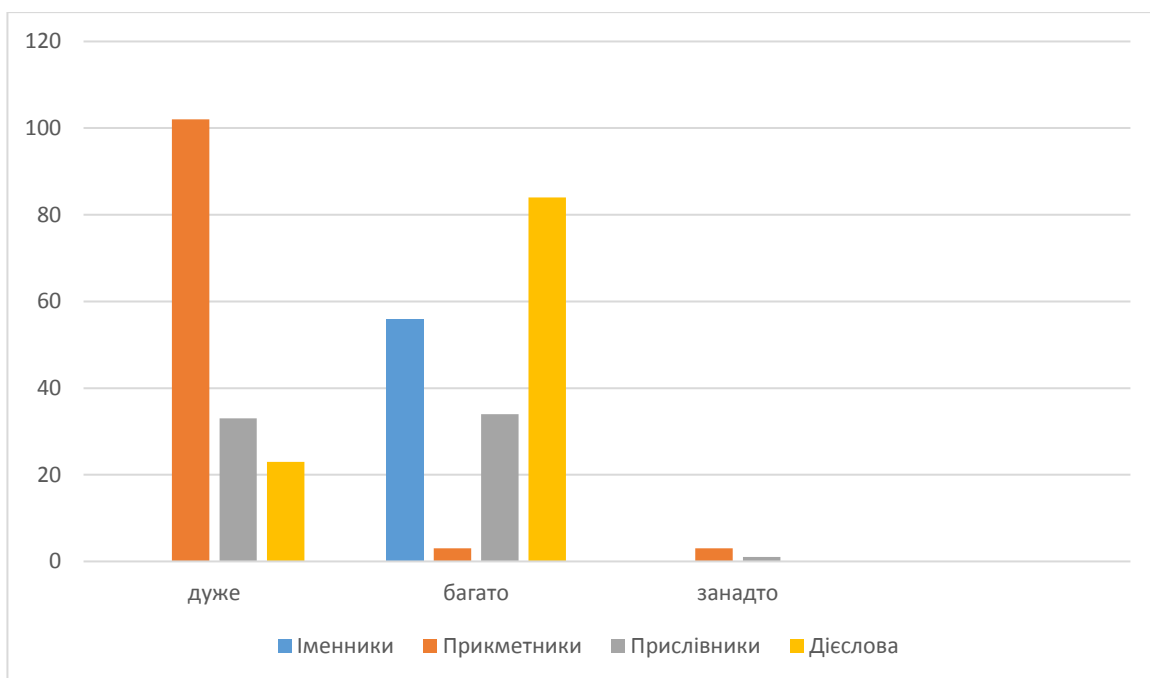
Згідно нашого дослідження, орієнтуючись на рисунок 2.1. найбільш поширеними випадками вживання прислівника *très* французької мови у творі G. Flaubert «*Madame Bovary*» є його використання з прикметниками – 18 прикладів, що становить 52,94 % від загальної кількості прислівників *très* у творі, з прислівниками – 9 прикладів, що складає 26,47%, з іменниками – 65 прикладів та 26,54 %, та відсутністю використання з дієсловами, так як прислівник *très* з дієсловами не вживається. Щодо вживання прислівника *beaucoup* французької мови, то найчастіше у творі він використовується з дієсловами – 27 випадків, що складає 51,92% від загальної кількості прислівників *beaucoup* у творі, іменником – 13 прикладів, що складає 25%, з прислівниками - 7 випадків, що становить 13,46% відповідно та прикметниками – 5 прикладів та 9,62% відповідно. Прислівник *trop* найбільше вживається з іменниками - 37 прикладів, що становить 41,11% загальної кількості прислівників *trop*, з дієсловами – 24 приклади та 26,67% відповідно, з прислівниками – 16 прикладів, що складає 17,78%, найменше зустрічається у творі з прикметниками – 13 випадків та 14,44% від кількості прислівників *trop* у творі.

Рис. 2.2. Вживання кількісних прислівників *très*, *beaucoup* та *trop* з різними частинами мови у творі французького письменника E. Zola «*Au Bonheur des dames*»

Розглядаючи рисунок 2.2., робимо наступні висновки: найбільш поширеними випадками вживання прислівника *très* французької мови у творі E. Zola «*Au Bonheur des dames*» є його використання з прикметниками – 146 прикладів, що становить 59,59 % від загальної кількості прислівників *très* у творі, з іменниками – 7 прикладів та 20,59%, з прислівниками – 9 прикладів, що складає 13,87%, та відсутністю використання з дієсловами, так як прислівник *très* з дієсловами не вживається, що в нас двічі підтверджено. Щодо вживання прислівника *beaucoup* французької мови, то найчастіше у цьому творі він використовується з іменником – 18 прикладів, що складає 45%, з дієсловами – 11 випадків, що складає 27,5% від загальної кількості прислівників *beaucoup* у вищезазначеному творі, з прислівниками – 9 випадків, що становить 22,5% відповідно та прикметниками – 2 приклади та 5% відповідно. Прислівник *trop* у творі «*Au Bonheur des dames*» найбільше вживається з дієсловами – 38 прикладів та 41,76% відповідно, з прислівниками – 22 прикладів, що складає 24,17%, з прикметниками – 17 випадків та 18,68 % від кількості прислівників *trop* у творі, з іменниками – 14

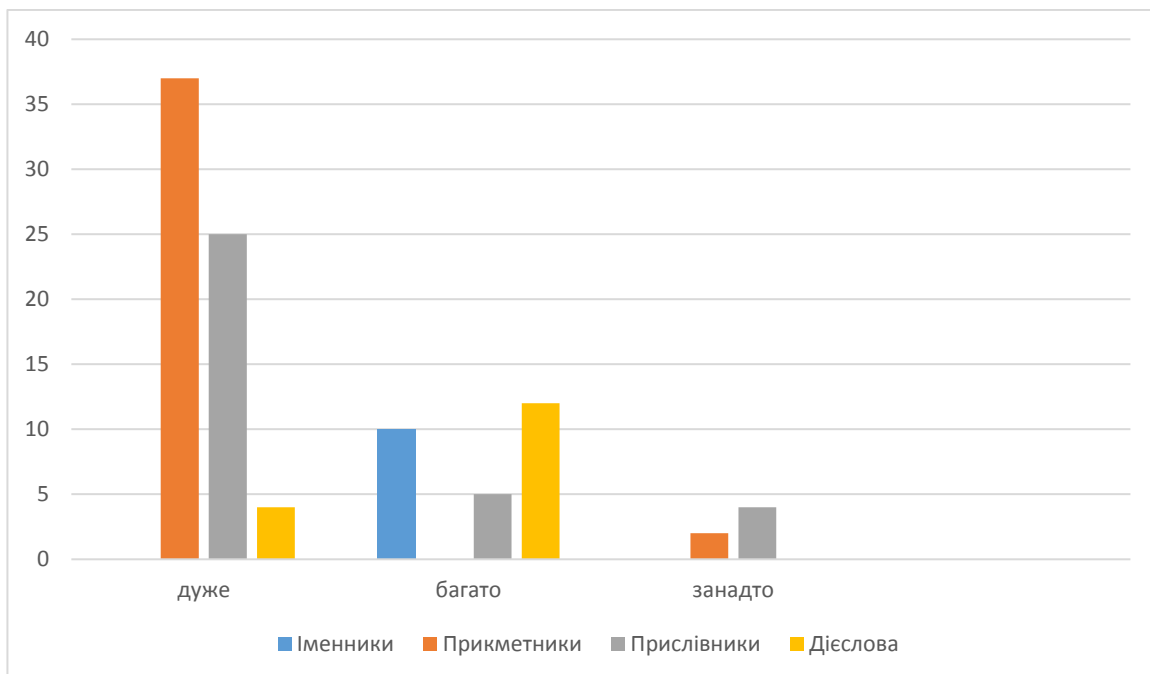
прикладів, що становить 15,39% загальної кількості прислівників *троп*, найменше зустрічається у творі.

Рис. 2.3. Вживання кількісних прислівників *дуже*, *багато* та *занадто* з різними частинами мови у творі українського письменника Люко Дашвар «Село не люди»

Рисунок 2.3. відображає найбільш поширені випадки вживання прислівника *дуже* української мови у творі Люко Дашвар «Село не люди» - його використання з прикметниками – 102 приклади, що становить 64,56 % від загальної кількості прислівників *дуже* у творі, з прислівниками – 33 приклади, що складає 20,88 %, з дієсловами – 23 приклади та 14,56%, та відсутністю використання з іменниками, так як прислівник *дуже* української мови з іменниками не вживається. Щодо вживання прислівника *багато* української мови, то найчастіше у цьому творі він використовується з дієсловами – 84 випадки, що складає 47,46% від загальної кількості прислівників *багато* у вищезазначеному творі, з іменниками – 56 прикладів, що складає 31,64%, з прислівниками - 34 випадків, що становить 19,21% відповідно та незначна частина з прикметниками – 3 приклади та 1,69% відповідно. Прислівник *занадто* взагалі дуже мало використовується у творі «Село не люди», лише 4 випадки, найбільше вживається з прикметниками – 3 приклади, що складає

75%, з прислівниками – 1 випадок та 25 % від кількості прислівників *занадто* у творі, з іменниками та дієсловами не зустрічається у тексті, навіть у авторських фразеологізмах.

Рис. 2.4. Вживання кількісних прислівників дуже, багато та занадто з різними частинами мови у творі українського письменника Юрія Андруховича «Дванадцять обручів».

Рисунок 2.4. показує приклади вживання прислівника *дуже* української мови у творі Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» - його використання з прикметниками – 37 прикладів, що становить 56,06 % від загальної кількості прислівників *дуже* у творі, з прислівниками – 25 приклади, що складає 37,88 %, з дієсловами – лише 4 приклади та 6,06 %, та відсутністю використання з іменниками, так як прислівник *дуже* української мови з іменниками не вживається, правило підтверджене двічі. Прислівник *багато* української мови найчастіше у цьому творі використовується з дієсловами – 12 випадків, що складає 44,44% від загальної кількості прислівників *багато* у цьому творі, з іменниками – 10 прикладів, що складає 37,04 %, з прислівниками - 5 випадків, що становить 18,52% відповідно та взагалі не виявлено з прикметниками. Прислівник *занадто* взагалі дуже рідко

використовується у творі, знайдено 6 випадків, найбільше вживається з прислівниками – 4 приклади, що складає 66,67 %, з прикметниками – 2 випадки та 33,33 % від кількості прислівників занадто у творі, з іменниками та дієсловами не зустрічається у тексті, навіть у авторському тексті.

Також в українських текстах зустрічаються поєднання прислівників *дуже та багато* в конструкціях *дуже багато*, з неможливістю у французькій мові утворення *très beaucoup*.

Висновки до РОЗДІЛУ 2

Проведений нами функціонально-комунікативний аналіз прислівників *très/дуже, beaucoup / багато, дуже та trop/ занадто* французької та української мов дозволив вирішити основне завдання дослідження – скласти комплексний опис семантично близьких прислівників та виявити відмінності.

В нашій роботі розглянуті наступні параметри лінгводидактичного опису прислівників: 1) етимологічне та лексичне співвідношення з іншими частинами мови, 2) семантика, 3) стилістична характеристика, 4) співставлення з іншомовними корелятами та зроблено наступні висновки:

1. Прислівник *дуже* української мови використовується з наступними групами слів:

1) з якісними прикметниками різної семантики: добрий, радий, задоволений, хворий;

2) з прислівниками різної семантики, що виражають відносну оцінку, зокрема предикативними: часто, довго, красиво, добре; треба, потрібно тощо;

3) з дієсловами:

- неакціональними дієсловами відносин (реляційними): компаративного значення: відрізнятися, нагадувати та ін; порівняльного значення: гармонувати, підходити (чомусь, комусь) та ін; міжособистісного відношення: дружити, ворогувати, заважати; емоційного стану: любити, подобатися, поважати та ін;

- неакціональними дієсловами стану, а також зміни стану (емоційно-психічного: страждати, хвилюватися, радіти, сумувати, боятися та ін., фізіологічного: морозити, похолодати; мерзнути, втомлюватися, хворіти та ін., інтелектуально-творчого: захоплюватися, цікавитися та ін);

- неакціональними дієсловами (що виражають ознаку, властивість): блищати (про очі), кульгати, витися (про волосся) та ін;

- акціональними дієсловами емоційного впливу: вразити, злякати, роздратувати, засмучувати, нервувати та ін;

2. Прислівник *багато* використовується:

1) з іменниками різної семантики та іменниковими прикметниками: багато книг, часу, грошей; багато хорошого, цікавого та ін.;

2) з акціональними дієсловами: конкретної фізичної дії (працювати, займатися, їсти, пити та ін), руху та переміщення у просторі (їздити, ходити та ін), мовної дії (говорити, розповідати, виступати (перед аудиторією) та ін), донативної дії (давати, брати та ін); неакціональними дієсловами: положення у просторі (сидіти, лежати та ін.), ментального стану (знати, пам'ятати та ін.) при вказівці на великий обсяг виконуваної/виконаної дії або вираження тривалості та інтенсивності, а також повторюваності дії; з різними неакціональними дієсловами при вираженні тривалості або повторюваності дії (багато чекати; багато хворіти).

3. Прислівник *занадто* української мови найчастіше використовується:

1). з якісними прикметниками негативної семантики: занадто великий, занадто добрий та ін;

2) з прислівниками, які відображають негативну оцінку перевищення норми чогось: багато, швидко, важко та ін.

Нами не було виявлено випадків вживання прислівника *занадто* з дієсловами та іменниками, навіть у авторських текстах.

4. Відповідно до нашого дослідження, орієнтуючись на рисунки 2.1.-2.2, найбільш поширеними випадками вживання прислівника *très* французької мови у творах G. Flaubert «Madame Bovary» та E. Zola «Au Bonheur des dames» [24;35] є його використання з прикметниками – найбільше прикладів, що становить 52,94% та 59,59 % від загальної кількості прислівників *très* у творах відповідно, з іменниками –26,54 та 20,59%, з прислівниками – 26,47% та 13,87%, а також відсутністю використання з дієсловами, так як прислівник *très* з дієсловами не вживається, що було нами вчергове підтверджено під час проведеного аналізу. Прислівник *beaucoup* у творах французьких письменників найчастіше використовується з дієсловами –51,92% та 27,5% загальної кількості прислівників *beaucoup* у розглянутих творах, іменником – 25% та 45%, з прислівниками - 13,46% та 22,5% відповідно та

прикметниками – 9,62% та 5%. Прислівник *trop* французької мови вживається з іменниками - 41,11% та 15,39% відповідно від загальної кількості прислівників *trop*, з дієсловами – 26,67% та 41,76%, з прислівниками – 17,78% та 24,17%, з прикметниками –14,44% та 18,68% від кількості прислівників *trop* у творах французьких письменників, які ми розглянули.

5. Ми дослідили вживання прислівника *дуже* української мови у творах Люко Дашвар «Село не люди» та Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» [4;1] та зробили наступні висновки: найчастіше використовується з прикметниками –64,56 % та 56,06% відповідно від загальної кількості прислівників *дуже* у творах відповідно, з прислівниками –20,88 % та 37,88, з дієсловами –14,56% та 6,06, та відсутністю використання з іменниками. Прислівник *багато* в українській мові достатньо часто вживається з дієсловами – 47,46% та 44,44% від загальної кількості прислівників *багато*, з іменниками –31,64% та 37,04%, з прислівниками - 19,21% та 18,52% відповідно та частина з прикметниками –1,69%, а у творі Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» - не виявлено. Прислівник *занадто* взагалі майже не використовується в проаналізованих творах, найбільше вживається з прикметниками –75% та 33,33%, з прислівниками –25 % та 66,67% від загальної кількості прислівників *занадто*, які використовувались у творах українських авторів.

Висновки:

У висновках зазначимо підсумки проведеного дослідження, викладемо його основні результати і визначимо перспективи подальшої роботи.

У магістерській роботі вперше проведено комплексний функціональний аналіз у лінгводидактичних цілях семантично близьких прислівників *très/дуже, beaucoup / багато, дуже та trop/ занадто* на матеріалах французької та української мов.

В результаті проведеного аналізу нами зроблено наступні висновки:

1. Інтегральний опис близьких за значенням прислівників повинен базуватися на їх комплексному функціонально-комунікативному аналізі та включати семантичні, прагматичні, синтагматичні, парадигматичні, комунікативні та інші характеристики, релевантні для розмежування та коректного вживання таких слів. Проводити аналіз адвербіальних лексем необхідно лише на рівні їх лексико-семантичних значень, оскільки словоформи по-різному функціонують у різних мовах.

2. Було вивчено проблему співвідношення категорійних понять, необхідності класифікації прислівників кількості: кількість, міра, ступінь, інтенсивність. У системі прислівників французької та української мов лінгвісти розрізняють кількісні прислівники та прислівники міри і ступеню. Особливістю, що вирізняє прислівники кількості французької мови, є їхня здатність поєднуватися з дієсловами та іменниками у складі партитивних конструкцій. Особливості прислівників міри мають здатність корелювати з прикметниками та прислівниками, а також не визначають самих себе. Прислівникам української мови, більш властива категорія інтенсивності, а не кількості, у зв'язку з цим розглянуті лексеми зараховуємо до прислівників міри та ступеня, а не кількості.

3. Прислівник *trop beaucoup* не вживається, так як у французькій мові існує *trop de*, який має значення, еквівалентне українському прислівнику

занадто багато. Прислівник *très* французької мови не вживається з дієсловами, а його український відповідник *дуже* – з іменниками. Прислівник *занадто* - не було випадків використання з іменниками та дієсловами у романах українських авторів.

4. За допомогою додатків *Voyant*, *Sketch Engine* *TAPoR*, які допомагають аналізувати текст, ми виявили, що прислівник *très* французької мови у творах *G. Flaubert* «*Madame Bovary*» та *E. Zola* «*Au Bonheur des dames*» найчастіше вживається з прикметниками, з іменниками, з прислівниками, а також відсутністю використання з дієсловами. Прислівник *beaucoup* використовується найчастіше з дієсловами, іменниками, з прислівниками та прикметниками у творах французьких письменників. Прислівник *trop* французької мови вживається з іменниками, з дієсловами, з прислівниками, з прикметниками у романах *G. Flaubert* «*Madame Bovary*» та *E. Zola* «*Au Bonheur des dames*».

5. Зробивши вибірку прислівника *дуже* у творах Люко Дашвар «Село не люди» та Юрія Андруховича «Дванадцять обручів» ми дійшли висновків: найчастіше використовується з прикметниками, з прислівниками, з дієсловами та не вживається з іменниками. В українській мові прислівник *багато* вживається достатньо часто з дієсловами, з іменниками, з прислівниками, з прикметниками. У даних творах прислівник *занадто* майже не використовується, найбільше вживається з прикметниками з прислівниками.

Взагалі проведене дослідження показало можливість використання порівняльно-параметричного методу не тільки для вивчення семантики, але й побудови семантичної класифікації прислівників міри та ступеню *très/дуже*, *beaucoup* / *багато*, *дуже* та *trop/занадто* французької та української мов.

Перспективи подальшого дослідження вбачаються нами у застосуванні розробленої методики до вивчення інших розрядів прислівників французької та української мов з метою побудови семантичної типології лексем сучасної

французької чи української мов, а також у можливості додати до порівняння прислівники міри та ступеню ще однієї іноземної мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович Ю. Дванадцять обручів / Юрій Андрухович. – К. : Критика, 2006. – 276 с
2. Вихованець І. Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови / І. Р. Вихованець. - Київ, 1992. - 224 с.
3. Возняк М. Галицькі граматики української мови першої половини ХІХ ст. – Л., 1911.
4. Дашвар Люко. Село не люди / Люко Дашвар. – Х. : Клуб сімейного дозвілля, 2010. – 272 с.
5. Кочерган М. П. Загальне мовознавство / М. П. Кочерган. – Київ : Академія, 2006. – 464 с.
6. Мацько Л.І. Українська мова: Посібник. – 2-ге вид., стер. / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко– К.: Либідь, 1996. – 432 с.
7. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: Підручник / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.
8. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля-К, 2006. – 716 с.
9. Смотрицький М. Грамматика / Смотрицький М. – Ев'ю, 1916. – 356 с.
10. Соломарська О.О. Підручник французької мови : для студ. фак-тів інозем. мов фак-тів міжнародних відносин ун-тів / О. О. Соломарська, Й. І. Донець, В. А. Стаценко . – Київ : Вища школа, 1994 . – 255 с.
11. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка / Ш. Балли. – М.: УРСС, 2001. – 416 с.
12. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография / В. В. Виноградов. – М., 1977. – 254с

13. Гак В.Г. Сопоставительная лексикология / В.Г. Гак. – М.: Международные отношения, 1977. – 264 с.
14. Гак В.Г. Сравнительная типология французского и русского языков / В.Г. Гак. – М.: Просвещение, 1989. – 288 с.
15. Гак В.Г. Теоретическая грамматика французского языка. / В.Г. Гак. - М.: Добросовет, 2004. – 862 с.
16. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике: в 4 т. / Потебня А. А. – М.: Просвещение, 1977. Т. 1/2. – 1958. – 536 с.
17. Хованская З.И. Стилистика французского языка / З.И. Хованская, Л.Л. Дмитриева. – М.: Высшая школа, 2004. – 415 с.
18. Шахматов А. А. Историческая морфология русского языка / Шахматов А. А. – М.: Учпедгиз, 1957. – 400 с.
19. Шахматов А. А. Синтаксис русского языка. 4-е изд. / Шахматов А. А. – М.: Высшая школа, 2007. - 624 с.
20. Bally Ch. Traité de stylistique française / Charles Bally. – Paris, 1947. – 360p.
21. Chevalier J.-C., Blanche-Benveniste C., Arrivé M., Peytard J. Grammaire Larousse du français contemporain. / Chevalier J.-C., Blanche-Benveniste C., Arrivé M., Peytard J. - Paris, Librairie Larousse, 1964. 259.
22. Damourette J., Pichon E. Des mots à la pensée. Essai de grammaire de la langue française. / Damourette J., Pichon E. - Paris, 1968-1971
23. Dubois J. Grammaire structurale du français. Le verbe. / Dubois J. Paris, 1969.
24. Flaubert G. Madame Bovary/ G. Flaubert.- Penguin, 2014.- 357 p.
25. Gouadec D. Terminologie et phraséologie pour traduire / D. Gouadec. – Paris: La Maison du Dictionnaire, 1996. – 300 p.
26. Grevisse M., Goosse A. Le bon usage. Grammaire française. 8ème édition. Revues Editions J. Duculot, / Grevisse M., Goosse A. - S.A. Gembloux, 1964.
27. Grevisse M., Goosse A. Nouvelle grammaire française. De Boeck et Larcier s.a. (Département Duculot). / Grevisse M., Goosse A. - Bruxelles, 1995.)

28. Guiraud P. Les locutions françaises / P. Guiraud –P.: PUF, 1962.
28. Molinier C., Levrier F. Grammaire des adverbes: description des formes en –ment./ Molinier C., Levrier F. - Genève, Librairie Droz S.A, 2000.
30. Planelles G. Les 1001 expressions préférées des Français, - P.: les Éd. de l'Opportun, 2011. – 1182 p.
31. Référovskáia E. A., Vassiliéva A. K. Essai de grammaire française. Cours théorique. V.1-2. / Référovskáia E. A., Vassiliéva A. K. M.-SP., 1983.
32. Rey A. Le Lexique, images et modèles : du dictionnaire à la lexicologie / A. Rey. – P. : Librairie Armand Colin, 1977. – 307 p.
33. Wagner R.-L., Pinchon J. Grammaire du français classique et moderne. / Wagner R.-L., Pinchon J. - Paris, 1975.
34. Wilmet M. Grammaire critique du français. / Wilmet M. - Louvain-la-Neuve., 1997.
35. Zola E. Au Bonheur des dames / E. Zola. - P. : Librairie Armand Colin, 1998. – 364 p.

Словники:

36. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: Перун, 2005. – 1728 с.
37. Етимологічний словник української мови : У 7 т. – К.: Наукова думка, 1982. – Т. 1
38. Словник фразеологізмів української мови / Національна академія наук Ук-раїни, Ін-т української мови, Український мовно-інформаційний фонд; уклад.: В.М. Білоноженко. [Текст] – К.: Наукова думка, 2003. – 1104 с.
39. Dictionnaire (traduction en contexte) <http://dictionnaire.reverso.net/>
40. Dictionnaire de français Larousse. Les Éditions Larousse:
41. Dictionnaire vivant de la langue française. Réalisé par le Projet ARTFL à l'Université de Chicago: <http://dvlf.uchicago.edu/apropos>
42. Grand Larousse de la langue française / Sous la direction de L. Guilbert, R. Lagane, G. Niobey. En 7 vol. Paris, Librairie Larousse, 1989 (édition orig. – 1986) - <http://www.larousse.fr/dictionnaires/francais>

43. Kravtsov Sergueï. Dictionnaire russe-français des locutions idiomatiques Pa-ris: L'HARMATTAN, 2005. – 252 p.

44. Le Grand Robert de la langue française. Version en ligne. Réalisation et hébergement : Bureau Van Dijk : <http://gr.bvdep.com/>. Un site édité par les «Dictionnaires le Robert».

45. Le Nouveau Petit Robert. Dictionnaire de la langue française. Dictionnaires le Robert. Le Robert de poche. Langue française. Nouvelle édition. Paris, 1967.- 1708 p.

46. Rat M. Dictionnaire des expressions et locutions traditionnelles / M. Rat. – Paris: Larousse, 2002. – 464 p.

47. Verdieva Z.N., Kerimadze I.A., Pavlov V.G. The Systematic Dictionary of English Adverbs / Z.N. Verdieva, I.A. Kerimadze, V.G. Pavlov. – Baku : Elm, 1983. – 297 p.

Дисертації:

48. Хмелевский М.С. Формирование разряда наречий-интенсификаторов в славянских языках. Дис. ... канд. филол. наук./ М.С. Хмелевский. - СПб., 2003. – 209 с.

49. Isambert Paul Discours et grammaticalisation : étude de l'adverbe autrement/ Paul Isambert Linguistique. Université de la Sorbonne nouvelle - Paris III, 2010. Français.

50. Rouillard Marie-Eve Étude de l'usage des adverbes à l'intérieur de manuscrits intimes du XXe siècle : au-delà du style. Maîtrise en linguistique - avec mémoire de l'Université Laval offert en extension à l'Université du Québec à Chicoutimi/ Marie-Eve Rouillard.- Québec, Canada, 2021. – 114 p.

Автореферати до дисертацій:

51. Даценко І.Б. Історія формування прислівників місця української мови: автореф. дис. ... канд. філол. наук / І.Б.Даценко. – К., 2007. –19 с.

52. Ужченко Д. В. Семантика українських зоофразеологізмів в етнокультурному висвітленні: автореф. дис. ... канд. філол. наук: [Текст] 10.02.01. Харків, 2001. 18 с.

Статті:

53. Бойко В. М., Давиденко Я. Б. //До проблеми вивчення лексико-граматичних розрядів прислівника) (Серія "Філологічні науки" № 8 УДК 811.161.2366(075.8) Історія української мови : Морфологія. / В. М. Бойко, Я. Б. Давиденко - К. : Наук, думка, 1978. - С. 413-501.

54. Гулидова Е.Н. // К вопросу о содержании понятия «адвербиальные выражения» (на материале французского языка) // Е.Н. Гулидова - Б.: Stephanos. 2015. №2 (10). С. 40-53.

55. Панков Ф.И. К вопросу о специфике русского порядка словоформ // Состояние и перспективы сопоставительных исследований русского и других языков. V Международный симпозиум МАПРЯЛ. Доклады./ Ф.И. Панков.- Белград: Славистичко д-во Србије и Филолошки фак., 2000. С. 185-192.

56. Charolles Michel // De la topicalité des adverbiaux détachés en tête de phrase », Travaux de linguistique, Michel Charolles. - Nota Bene : Québec, 2003, 11-51 p.

57. Charolles Michel « Sinon d'hypothèse négative », in Structures et discours. Mélanges offerts à Eddy Roulet, sous la direction de A. Auchlin, Nota Bene : Québec, 2004, 167-182p.

58. Daneš Fr. // Pokus o strukturní analýze slovesnych významů. Slovo a slovesnost, / Fr. Daneš. - 1971. №3. S. 193 – 207.

Електронні джерела:

59. Словник UA Режим доступу: <https://slovnyk.ua> [Текст] (дата звернення 10.10.2022)

60. Eder M., (2016) Stylometry with R: a package for computational text analysis / Eder M., J. Rybicki, M. Kestemont //R Journal, № 8 (1), 2016. – P. 107-121. – Режим доступу: <https://journal.r-project.org/archive/2016/RJ-2016-007/index.html> <https://sites.google.com/site/computationalstylistics/stylo> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

61. González Rey I. La phraséodidactique en action: les expressions figées comme objet d'enseignement / I. González Rey. – Disponible sur:

http://cle.enslyon.fr/servlet/com.univ.collaboratif.utils.LectureFichiergw?ID_FICHIER=1332154732427 (дата звернення 18.10.2022)

62. <http://evene.lefigaro.fr/citation/meme-solitude-dis-fais-rien-blamable-apprends-respecter-beaucoup-25258.php> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

63. <https://www.20minutes.fr/societe/1807775-20160317-mondial-tourisme-destinations-preferees-francais> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

64. <https://www.europe1.fr/sante/Il-faut-maigrir-vite-et-beaucoup-282720> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

65. <https://www.journaldequebec.com/2022/07/16/cedric-de-grandpre-un-quebecois-en-voie-detre-repeche> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

66. <https://www.lapresse.ca/covid-19/2020-05-08/la-ministre-blais-n-est-pas-en-contrôle-accuse-l-opposition> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

67. <https://www.lequipe.fr/Football/Actualites/Frederic-hantz-montpellier-on-peut-inquieter-beaucoup-d-equipes/636322> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

68. <https://www.nantes-saintnazaire.fr/captcha> [Текст] (дата звернення 10.11.2022)

69. Lingvo live Режим доступу: <https://lingvolive.com>

70. Martin R. Analyse sémantique du mot «peu» /R. Martin // Langue française, n°4, 1969. La sémantique, sous la direction de Alain Rey. – P. 75-87. – Режим доступу: www.persee.fr/doc/lfr_0023-8368_1969_num_4_1_5460 (дата звернення 10.11.2022)